

98 DE MAASEIKENAAR

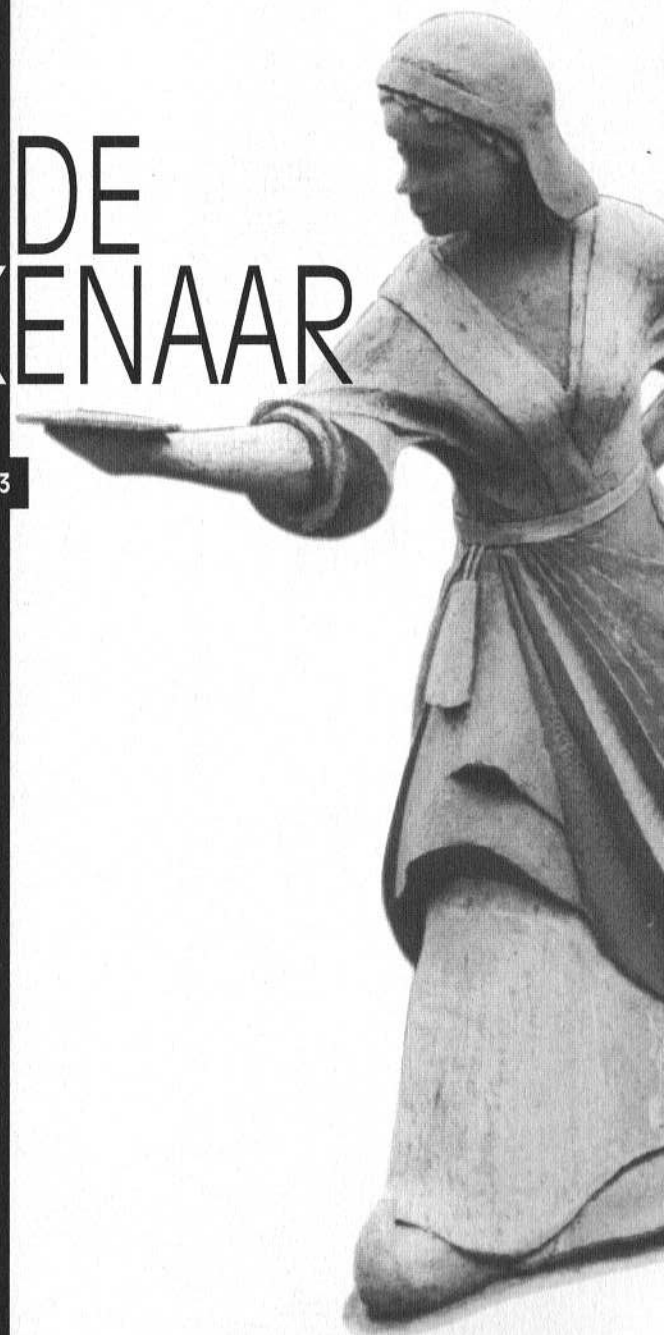
3 MAANDELIJKS CONTACTBLAD
JAARGANG XXIX 1998 3

Het knapkoekmeisje

Op 26 juni 1988 werd in de tuin van het stedelijk museum (Museactron) het 1.20 m hoge beeld van 'Het Knapkoekmeisje' onthuld.

Dit fraai beeld is van de hand van de Maaseiker kuntenaar Jan Winkels, die het kunstwerk boetseerde uit zuivere Maaslandse klei.

Voor de uitbeelding van het knapkoekmeisje werd de kledij gekozen van een marketenster, een verwijzing naar de knapkoekverkoopster die, een tweehondertal jaren geleden, op de markten al roepend haar knapkoek trachtte te verkopen.

DE MAASEIKENAAR

INHOUDSOPGAVE

- 117 Woord vooraf
118 Burgemeester van Maaseik voer in zijn hoed over de Maas
120 Groeët-Limburgse Veldeke Dialekprijs 1998
121 De Maaseikenaar feliciteert
124 Van wieg tot graf (deel 3)
129 Vincentiusafdeling blijft vechten tegen verborgen lokale kansarmoede
130 In memoriam Herman Walschaerts
131 Koning Albert I en Maaseiker knapkoek
132 De Fraters en het weeshuis van Maaseik
139 "A la ville de Maseyck", café te Luik in 1864
140 De herkomst van Aldegonda W. Quadvlieg, echtgenote van Arnold H. Claessens te Maaseik
141 De maasvaart rond de vorige eeuwisseling
144 Gedwongen godsdienstigheid te Maaseik ca. 1610
147 Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden
148 Maaseikenaren publiceren
149 Geschiedenis van "Heerenlaak"
155 Een verhaal van verzoening
158 De Boerenkrijg in Maaseik, een randverschijnsel? (deel 2)
165 De wapens van Dam in de kerk te Aldeneik
168 Informatie over oude Maaseiker week- en dagbladen
171 Diksjenaer van het Mezeikers
172 Uit de oude doos

Omslag:

Foto: Roger Maes

Vormgeving: Ontwerpstudio Segers-Westhovens

Opmaak en druk: Drukkerij Tonnaer bv, Kelpen (NI)

Het fenomeen dat je einde mei, begin juni, op straat méér lachende gezichten tegen het lijf bent gelopen dan anders het geval was, heeft m.i. te maken met volgende factoren. Het zijn:

- mensen die toevallig op de lotto gewonnen hebben.
- 60-plussers die de heilzame werking van de zomer weer in hun knoken voelen.
- praktijkleraars en leraars lichamelijke opvoeding die zo een slordige 90 dagen (!) voor de boeg hebben.
- renners die in de eerste rit van de Ronde van Limburg (met vertrek en aankomst te Maaseik) op 31 mei jl. een goed resultaat behaalden.
- mensen die hun rommel weer kwijt konden op de rommelmarkt of er iets vonden naar hun gading (30 en 31 mei).
- bestuursleden, spelers en supporters van onze volleybalploeg NOLIKO, die maar weer eens de Beker van België en de nationale titel veroverden.

Maar, kom je op een verloren dinsdag een stralende Maaseikenaar tegen met een duidelijk chauvinistisch trekje op het gelaat, wel, dan kun je er donder op zeggen, maar dan heb je wel degelijk te doen met een stadsbewoner die de vernieuwde maquette in het minderbroedersklooster aan de Boomgaardstraat is gaan bewonderen.

Een project dat alle mogelijke informatie geeft over de geschiedenis van Maaseik en omgeving vanaf de prehistorie tot en met de post-middeleeuwen. Een boeiend brokje cultuurgeschiedenis dat aan elke Maaseikenaar GRATIS ter beschikking wordt gesteld en wel elke week van dinsdag tot en met zondag tussen 13 en 17 uur.

Woord vooraf

117

De fijnproevers onder U noteren alvast in hun agenda dat er van 13 tot en met 16 augustus op de Markt méér dan 25 internationale gezelschappen optreden met parades, vuurwerk, dansvoorstellingen en straattheater van de bovenste plank. Een aanrader. En als het weer een beetje meezit, hoeft U het zeker niet droog te houden...

Namens de redactie,

Herman Hendrix

Burgemeester van Maaseik voer in zijn hoed over de Maas

118 P. Henkens.

Onze Maas werd herhaaldelijk bejubeld door poëten en toeristen. Haar naam schonk in de loop der tijden aan de oeverbewoners een stukje eigenwaarde en zelfbevestiging. De bevolking groeide in de smalle strook langs de rivier op in de zekerheid dat na elke overstroming nieuwe vruchtbaarheid kwam. Vanop het Kempens plateau overschouwt men het welige dal met zijn vette kleilaag waarop de boer nog altijd tarwe, gerst en suikerbieten teelt. Al eeuwenlang...De jongste decennia kwam daar de teelt van groenten bij. Langs de oevers van de rivier en in de oude maasarmen tel je ontelbare populieren en rijzige canadabomen die ruisend heen en weer bewegen op het ritme van de seizoenen. Naast de gouden graanakkers liggen groene grastapijten waarin roodbont Maaslands vee graast. Met grote naïeve ogen kijken de beesten je aan en grazen dan weer onverstoort verder. Als de dagen korter worden ziet men in de bewolkte hemel grillige kladden koolzwarte roeken en kraaien die vreemde kruisen tekenen over dorp en veld. In de draaicirkel van de kerktoren leunen

de bakken pannenhuisjes vast en dicht tegen elkaar aan. Een vorm van beschutting?

Binnen eet en drinkt en slaapt de geboren Maaslander waarvan men zegt dat hij een keikop is maar waarvan we ook weten dat hij een hart heeft van koekenbrood.

Zijn harde voorouders moesten eeuwenlang vechten tegen de dreigende vloed van opslaande golven, vooral in het regenseizoen. Maar de Maaslanders hielden het hoofd boven water, ze tuurden onverstoord over de brede vloed en lieten het "klagen en zagen en panikeren" aan de toeristen en de "nieuwsjagers" die de Maas niet kennen. Na de vloed kwam er weer een nieuwe lente en de boer... hij ploegde voort. Kalm maar zelfzeker won hij elke keer opnieuw de strijd tegen de beukende golven. De Maaslander leerde relativeren, hij had eten en drinken en nog veel meer. Vroeger keek hij neerbuigend neer op de Kempenaar die niet kon "vechten" en zelfs geen vuist kon maken.

Het brute contact met de ruige natuur en het hard labeur op de eindeloze velden maakte van de koppige boer een pientere filosoof die nooit de moed liet zakken maar achter pot en pint "zijn" waarheid liet horen.

De boer werd een wijsgeer en die situatie werkte bevrijdend, ordenend en ook geruststellend. De Maaslander was en blijft een levensgenieter die de wereld naar zijn hand zet.

Hij bijt van zich af en zet de overheid een neus. De Maas, zijn vriend, is een bron van veel verhalen. In zijn stamcafé of 's zomers tijdens het 'uchteren' speelt hij de levenskunstenaar en levensgenieter. Daar ontpopt hij zich tot een verteller, tot een humorist, ja zelfs tot een stuntman. Achter een "witteke" borrelen bronnen op van pure verhaal- en woordkunst.

Tijdens die drinkpartijtjes komen zijn bijtende humor en enorme fantasie naar boven.

Tijdens zulke bijeenkomsten was "alles" mogelijk. Er werd gekeerd, met scherp geschoten en gefantaseerd.

Wedden dat...

In 1760 was Corneille Jorissen burgemeester van Maaseik. Ook hij zette wel eens de bloemetjes buiten, zoals het een goede burgervader betaamt. Hij sloeg geen enkele "blauwe maandag" over.

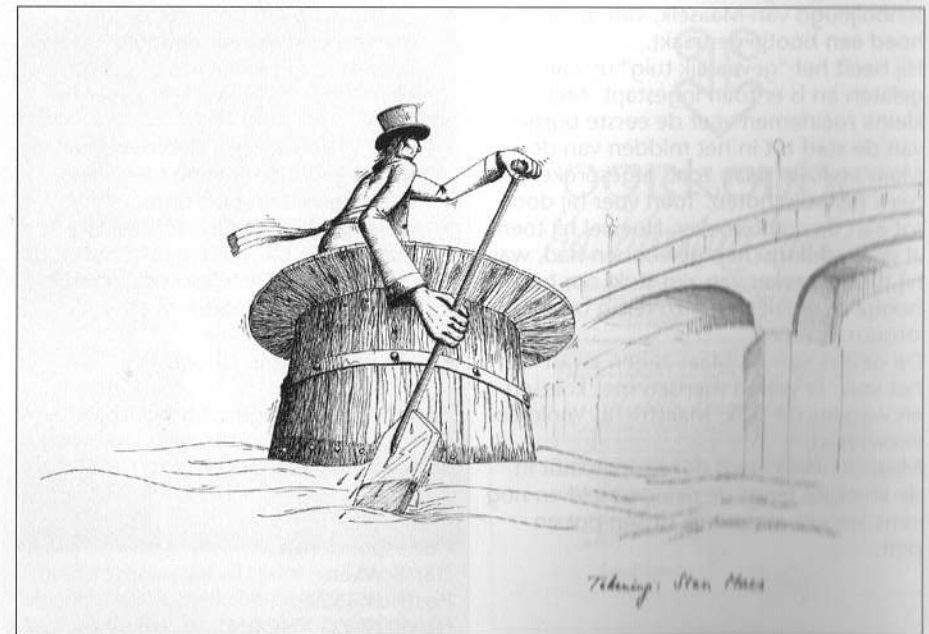
Dat was een verworven voorrecht waarmee moeder de vrouw instemde, goedschiks of kwaadschiks... Een Maaslander is koppig, een Kempenaar kruipt; een Maaslander is recht voor de raap, een Kempenaar is achterdochtig; een Maaslander is een levensgenieter, een Kempenaar is een muggenzifter en zo kan je nog veel tegenstellingen opnoemen.

En zo vertelt het de geschiedschrijver: "In de loop van 1760 heeft de burgemeester

van Maaseik C. Jorissen in een avondlijk gezelschap, aan de toog van een cafeetje op de Markt verteld dat hijzelf gezien had hoe een gedeserteerde grenadier in Namen uit de cel ontsnapte en in zijn kolbak (grenadiershoed) de Maas overstak.

De stamgasten die samen met de burgemeester aan het lebben waren, geloofden dat fantastisch verhaal niet en lachten de burgemeester uit. Er onstond ei zo na heibel. Jorissen was hierdoor zo op zijn teen getrapt dat hij op slag om een grote som geld wedde hetzelfde te doen. Zo is de Maaslander. Als je hem in zijn eer krenkt is hij niet meer te houden. Een Kempenaar zou in dit geval er met de staart tussen de benen stilletjes vanonder muizen. Is dat leep of is dat laf?

Toen de burgervader 's anderendaags ontwaakte krabde hij zich op de verkeerde plaats en plots besepte hij wat hij gedaan had: wedden dat hij in een hoed over de Maas zou varen!

Tekening: Stan Maes.

Als de wind rende hij naar de gebroeders Snijckers die bekend stonden als fijne monteurs. De burgemeester legde met handen en voeten uit dat ze voor hem een vaartuig moesten maken in de vorm van een hoed en dat volgens de weddenschap alleen maar mocht gemaakt worden van hout en leer. En, zo verhaalt de geschiedschrijver, de gebroeders Snijckers hebben toen een kunstig vaartuig vervaardigd, bestaande uit een menigte houten scharnieren met leder overtrokken, welke men zo kon verschuiven dat ze in elkaar geschoven een grenadiersmuts verbeeldden en uit elkaar genomen de vorm van een bootje hadden.

120 Duizenden

Op de afgesproken dag is Jorissen, zo fier als een haan, met de "muts" boven op zijn eerbiedwaardig hoofd, over de Bleumerstraat naar de Maas gestapt. Op de oever van de stroom heeft Jorissen, op de vingers gekeken door heel de schooljeugd van Maaseik, van de bizarre hoed een bootje gemaakt. Hij heeft het "gevaarlijk tuig" te water gelaten en is er toen ingestapt. Met kleine roeriemen voer de eerste burger van de stad tot in het midden van de Maas en loste daar, zoals afgesproken, twee pistoolschoten. Toen voer hij door tot aan de rechteroever. Hoewel hij toen al de weddenschap gewonnen had, was hij toch zo zeker van zijn stuk, om het bootje te draaien en alzo terug over de stroom te varen. De oevers van de Maas zagen zwart van het volk. Er waren mensen met koetsen en wagens uit Luik, Maastricht, Venlo en Roermond. Maandenlang werd deze superstunt in de kroegjes langs de rivier verteld en nog eens verteld, natuurlijk tussen pot en pint.

Groeët-Limburgse Veldeke Dialekprijs 1998

Tony Van Wijck

Op zondag 8 november wieërt in Thoeër (Thorn) de jaorlikse Groeët-Limburgse Dialekprijs ówtgereik. Wieë verwachte ouch hieël get dialektjri-jvers en -dichters ówt Mezeik. Om mèt te doon deene inzendinge te voldoon aan volgende vuurwaerde:

- Ze móte orizjineel zeen, gesjrieëve doeër d'n inzendinge auteur zelf en nog neet ieërder gepubliceerd.
- Ze móte zoedanig van ómvang zeen det de zjurie zich ei good beeld kan vorme van de vaerdigheid van d'n auteur (maximaal 2000 wäörd).
- D'r is gein vas thema of óngerwerp.
- Alle vorme - ouch in combinatie - zeen welkom: proza, poëzie, tonieëlstökke, enz.
- Ze móte op ein gooj verzörgde meneer wieëren aangeboojie: dudelik gesjrieëve in blokletters of getypt i.v.m. de te make kopieje vuuër de zjurie.
- Wieë pleite vuuër 't gebroewk van de spelling van de "Kleine Mezeiker Grammaer", mer ein eige dialektspelling is ouch tówgelaote.
- Inzendinge bli-jven eigendóm van de organizaasie. Deze kan het ingesjik werk nao eige gooddunke publiceere.
- Slówtngstij-d is 15 augustus 1998.

Zeen d'r nog vraoge...? Bel den gerös. De redaksie van 'De Mezeikenaar' wins uch vääln inspiraasie!

Correspondentie:
Har Bokken,
Postbus 3527,
NL-6017 ZG THORN
Tel. 00-31-475.561780

Op de landdag van het "Verbond voor Heemkunde" te Bokrijk werd aan Isabelle Kraewinkels (in de volksmond: Mouche) een bijzondere oorkonde uitgereikt voor het bewaren van een aloude familietraditie: het bakken van boekweitkoek. Isabelle leerde de bereiding van boekweitkoek van haar moeder die indertijd in de 'Posthoorn' (Bosstraat 3) bokeskook bakte aan de lopende band. Gastronomisch consulent Jacques Collen stipt aan dat de 16de eeuwse Antwerpse schilder van keukentaferelen, J. Beukelaer, voor het eerst bokeskook schilderde. De stichting van het Ajoachim Beukelaer Eremerk® werd opgericht door verbondsvoorzitter dr. Jozef Weyns (1913 B 1978). Naar deze persoon is het eremerk dan ook genoemd.

Rariteit.
Boekweit is een rariteit geworden. Deze Kempische lekkernij uit het verleden is nu nog maar op enkele plaatsen te vinden.

Isabelle Kraewinkels is maar wat fier met de oorkonde. Guy Ballet (voorzitter) en Jacques Collen (gastronomisch consulent) genieten mee.

De Maaseikenaar feliciteert...

'Mouche' krijgt oorkonde voor de beste 'bokeskook'

Piet Henkens 121

Jawel, hier en daar bieden ze je nog boekweitkoek aan, maar geloof me, deze dunne flensjes zonder spek die je in één hap soldaat maakt, hebben met de echte boekweitkoek geen fluit te maken, weet

Oorkonde "Joachim Beukelaer Eremerk".

Isabelle Kraewinkels, die het boekweitmeel koopt in een dieetwinkel. De bereiding van *bokeskook* is even sober als simpel. Van meel en melk wordt een beslag gemaakt, dat in het vet van een uitgebraden stuk spek gebakken wordt. *Bokeskook* is het lekkerste als hij goed knapperig is.

Volleybalteam Noliko Maaseik opnieuw bekerwinnaar en landskampioen 98

Jos De la haye, secretaris

Voor het tweede opeenvolgende jaar veroverde Noliko Maaseik de zogenaamde "dubbel", dit is de Beker van België winnen en landskampioen worden in één seizoen.

Dit jaar verliep de zegereeks moeilijker dan vorig jaar; in Pepinster werd op Paaszondag de Beker veroverd na een 2-0 achterstand tegen gouvgenoot Zonhoven.

In de finale van de play-offs waren vijf spannende en hoogstaande wedstrijden nodig om het West-Vlaamse Roeselare op de knieën te krijgen. De ontleding op zondagavond 10 mei was dan ook navenant: voor de eerste keer kampioen worden in eigen zaal na een denderende match: er is niks mooiers in de sport.

We willen nog even vermelden dat ons palmares t.o.v. vorig jaar, toen we soortgelijke foto plaatsten aanmerkelijk is

uitgebreid: Belgisch Supercupwinnaar in oktober 1997, organisator van de Europese Supercup in november 1997 met Cuneo, Modena en Ravenna: tegen deze laatste verloren we de kleine finale slechts nipt met 2-3, Limburgse sportploeg van het jaar 1997, de vijfjaarlijkse Volley Award van de Koninklijke Belgische Volleybalbond en de mooiste prijs o.i. de trofee van BESTE SPORTPLOEG 1997, ons in januari jl. toegekend door een forum van Belgische sportjournalisten uit het hele land o.l.v. het Belgisch Olympisch comité: deze trofee kreeg een ere-plaats in onze AgorA, die haast weer te klein wordt om alle bekens en trofeeën te kunnen plaatsen: de Belgische Beker en de Landstitelschaal zijn er einde seizoen nog bijgekomen.

Maar de dag na onze laatste match op 10 mei begon alweer de voorbereiding van het nieuwe seizoen 98-99 een nieuwe Champions League in januari en februari, waarin we als vierde geplaatste van vorige competitie opnieuw rechtstreeks mogen deelnemen. Het belooft weer mooi te worden.

Maaseikenaar Ouali Wereldkampioen thaiboksen

Piet Henkens

De 26-jarige Maaseikenaar Mohammed Ouali is in Amsterdam wereldkampioen thaiboksen geworden.

Dit soort boksen is afgeleid van het kickboksen. Deze Belg van Marokkaanse afkomst won de titelstrijd in de kamp tegen Thai Noi uit Thailand.

Noliko Maaseik in feeststemming: een vertrouwd plaatje de laatste jaren.

Mohammed sloeg de man uit Thailand in de vijfde ronde ko.

Ouali raakte in deze wereldkamp aan de rechterhand gekwetst.

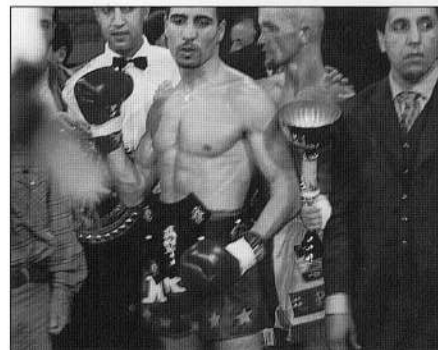
Hij is inmiddels geoperereerd en mist door deze verwonding het Champions League-tornooi.

Al vanaf zijn vierde levensjaar vertoeft Ouali in Maaseik. Daar raakte hij in de ban van het kickboksen. In 1991 werd Ouali Belg. Sindsdien mag hij kampen om de hoogste Belgische eer.

In de belangrijke en spannende kamp om de wereldtitel stevende Ouali op een overwinning in punten af, maar in de laatste ronde werd de Maaseikenaar door een technisch ko van Noi uitgeroepen tot nieuwe wereldkampioen.

Tijdens het titelgevecht werd Ouali gekwetst aan de rechterhand. Nu is hij een tijdje out en verliest hierdoor een miljoen fr omdat hij voor het tornooi van de Champions in Nederland noodgedwongen forfait moet geven. (PH).

Op de foto zien we Ouali in groot ornaat.

Maaseikenaren promoveren!

H. Verheyen

Stadsgenote Veerle BRUGGEMAN promoveerde aan de Katholieke Universiteit van Leuven, faculteit Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen, tot doctor

in de Toegepaste Biologische Wetenschappen.

De MAASEIKENAAR feliciteert Veerle en haar ouders, dokter en mevrouw Hubert Bruggeman-Coemans.

Als oud-studente van de Vrije Humaniora Sint-Ursula van Maaseik is Veerle de zoveelste in de rij van oud-leerlingen, die een doctoraats-titel behaalden.

Pikant detail: trouw aan de leuze: "VROUWEN EERST - LADIES FIRST", doctoreerde Veerle op woensdag 20 mei 1998 en haar man, Reginald Brys, op vrijdag 22 mei 1998.

Maaseiker Dansmariekes

J. Bergers

De junioren van de Maaseiker Dansmariekes (Dansgroep anders Maaseik) werden op 4 april 1998 Belgisch kampioen en op 26 april 1998 Europees kampioen in Heidelberg. Proficiat trainster **Esley VANDENINDEN**, de 13 dapperen, ouders en begeleiders.

Kanarikampioen

J. Bergers

Maaseikenaar **HENRI PETERS** behaalde met één van zijn kleurenkanaries (geel intensief) in het Nederlandse Zutphen de wereldtitel 1998. Hij won met 93 punten op de 100. In 1980 behaalde Henri te Ichtegem ook al met drie vogels de nationale titel. Zijn zoon werd in 1989 in Italië ook wereldkampioen.

750 jaar Kruisheren in België

Tony Van Wijck

De Belgische orde van de Kruisheren viert dit jaar haar 750-jarig bestaan. De plechtige viering zal doorgaan in het Waalse Hannuit. De orde heeft een internet-webside met heel wat informatie over de orde. Het URL-adres is <http://sme.Belgium.EU.net/osc/>

Van wieg tot graf. Gebruiken te Maaseik en omgeving tijdens de periode 1900-ca. 1950

124 Mathieu Daemen

4. Verloving

Eens de schooltijd achter de rug, begonnen de meisjes zich vragen te stellen. "Met wie zal ik door het leven gaan? Hoe zal ik de ware Jacob ontmoeten, en hoe lang zal ik daarop nog moeten wachten?" Prangende vragen waarmee de jongens niet geconfronteerd werden. De jongen kon kiezen; het meisje werd gekozen. Het volksleven heeft daarvan tal van sporen nagelaten. Wilde een meisje weten of ze wel zou trouwen, dan plukte ze één voor één de blaadjes van een madeliefje, waarbij ze beurtelings zei: "Trouwen, niet trouwen." Hoe lang ze nog geduld aan de dag diende te leggen werd bepaald door het aantal keren dat ze moest plukken om alle blaadjes van de bloem te verwijderen. Ouders troostten hun ongeduldige dochters met de woorden: "Er is geen potje, of er past een dekseltje op." Hoeveel jongens en meisjes hebben niet hun toevlucht genomen tot O.L. Vrouw van Rust te Heppeneert, om een goede huwelijks-partner te vinden? Wanneer hun geduld te lang op de proef gesteld werd en stilaan alle hoop vervlogen was, bleef nog enkel de H. Rita, patrones voor de

hopeloze gevallen, over.

Gebed eener trouwlustige dochter

*O Heer, aanhoor mijn klagen.
Gij schiept 't heelal uit 't niet.
Laat mij toch iets U vragen
Tot 't stillen van 't verdriet.
Gij naamt aan Adam zaliger
Des nachts een rib uit 't lijf,
En geeft hem dan daarvoren
Een braaf en minzaam wijf.
Ik bid U, Heer des Heeren,
Zoo vurig als maar kan,
Ontneem mij al mijn ribben,
Maar, schenk mij toch een man.
Anonymus*

Gelegenheden om een lief aan de haak te slaan waren vroeger niet zo legio als heden ten dage. Het meest voor de hand liggend waren de kermissen, het verenigingsleven, toneelvoorstellingen, contacten met vrienden van een oudere

Romantiek uit vervlogen tijden.

broer, of vriendinnen van een zus, en gaan "uchteren" waar er huwbare dochters waren. In dat laatste geval werd het de jongen op vrijersvoeten vlug duidelijk gemaakt of zijn bezoek op prijs werd gesteld, of dat hij gewogen was en te licht bevonden.

In Maaseik waren er ook nog de twee cinemazalen: "De Vriendenkring" of "De blauwe Zaal" (1912) en de "De Zaal Van Eyck" (1935). Voorwaar, een echte luxe!

Toch ging de absolute voorkeur van de meeste jongelui uit naar de kermissen. Ik kan mij vergissen, maar meen toch een tinteling te hebben bemerkt in de ogen van tachtigers, als de kermis ter sprake kwam. "De Meyleman" uit Westerlo was jarenlang een begrip. Deze danstent had haar vaste stek op de Markt, vlak voor het huidige café "In 't Gulden Aambeeld". Voor 2,50 fr. kreeg men een stempel op de hand en was er ambiance verzekerd van in de vroege namiddag tot in de late avond. In de beginjaren kon men telkens voor een "knepkje" (5 ct.)

een dansje wagen op de spiegelgladde vloer, op de tonen van de orgelmuziek. Jonge ingehuurde kerels begaven zich tussen de dansende paren. Hun taak bestond erin te zorgen dat de kassa rinkelde. De polka, de step, de wals en vooral de gewaagde charleston waren geliefde dansen in de vooroorlogse jaren. "Om .... uur in de Meyleman." was een afspraakje dat, dagen vóór datum, veelvuldig gemaakt werd achter hoek en kant.

Minder bekende danstenten waren "De Meeuw" uit As en "Vertessen". Zij kwamen bij voorkeur naar de kermissen in de dorpen en de gehuchten. Vooraleer zich in een danstent te wagen moest er heel wat diplomatie aan de dag worden gelegd. Ongetwijfeld waren er velen, het ouderlijk verbod overtredend, clandestien aanwezig. Daarbij kwam nog dat veel parochiepriesters zich kantten tegen alle vormen van gemengde ontspanning. Toneel, bals en kermissen waren vormen van verderf waartegen heftig diende geprotesteerd van op de

De voorzijde van de danstent "De Meyleman".

125

kansel. Bij de opening van de kermis lieten bezorgde parochieherders niet na, in strenge bewoordingen, te wijzen op de grote gevaren voor het zielenheil. "Het koren is lank, de meisjes zijn slank, mijd de ommegank." Met deze woorden waarschuwde een pastoor uit de buurt, op beeldrijke wijze, de jonge mannelijke parochianen.

Alhoewel het zeker niet de bedoeling van de kerk was - mannen en vrouwen werden immers streng gescheiden - droeg deze ertoe bij dat menige mooie idylle ontloek tijdens de eucharistievieringen. Sommige jongelui vertoonden plots een opvallend grote godsvrucht. Regelmatig werden zij zelfs in het lof opgemerkt. Met een beetje vernuft lukte het, quasi per toeval, bij het verlaten van de kerk, steeds dezelfde persoon te kunnen begroeten. Slaagde hij erin het meisje waarop hij zijn oog had laten vallen wijwater aan te reiken voor een kruisje, dan kon de zondag niet meer stuk. Nu is deze manier van kennismaken volledig in onbruik geraakt.

Een bezoek aan het graf van de overleden echtgeno(o)t(e) gaf gemakkelijk aanleiding tot een gesprek, temeer daar de meeste kerkhoven rond de kerk lagen en een ontmoeting na de mis dus voor de hand lag. "Hoelang is je man (vrouw) nu al dood? Alleen is toch maar alleen." Men vond troost bij elkaar, en als het klikte, volgde de rest. Het was alleszins eenvoudiger en minder duur dan een reis naar Thailand of de Filippijnen, of een huwelijksbureau binnenstappen. Hertrouwen uit noodzaak, omdat men op jonge leeftijd alleen achterbleef met een grote kinderlast, kwam veel voor.

Ouders hielpen wel eens een handje bij de keuze van een partner. Vooral rijke boerenfamilies verwachtten dat deze gezocht werd in dezelfde sociale stand. Zij keken toe op de "juiste" keuze. Kwatongen beweerden dat het aantal melkkruiken, wachtend aan de kant van de weg om naar de melkerij te worden gevoerd, de keuze hielpen bepalen.

Wanneer een boerenzoon zijn oog liet vallen op de dochter van een werkman, trachtten de ouders hem tot andere gevoelens te brengen met de woorden: "Blijf daar maar weg, het zijn maar arme mensen." Meestal werd die wijze raad, zij het willens nillens, opgevolgd. Trouwde zoonlief met een boerendochter, dan kreeg het paar van beide kanten één of twee koeien mee en konden zij beginnen te boeren. Bij eenvoudige mensen was bezit minder belangrijk: "Als hij maar fatsoenlijk zijn brood kan verdienen!"

Ouders behorend tot de burgerij waarschuwden hun zoon wel eens tegen stadsjuffertjes, die het alleen maar op hun centen gemunt hadden. Zij wensten een schoondochter uit hetzelfde milieu als dat waartoe hun zoon behoorde. Meestal werden inlichtingen ingewonnen bij kennissen en familieleden, en vooral bij de parochiepriesters. Er werd dikwijls "ingetrouwd", en dan had men toch liever een schoondochter of schoonzoon in huis uit de eigen bekende omgeving, en met dezelfde leefgewoonten. De ouders hanteerden gaarne de leuze: "De beste paarden zijn op stal te vinden."

Een meisje willen wegkapen uit een naburig dorp was om moeilijkheden vragen. In cafés en danstenten kon het er wel eens hard aan toe gaan. Er kwamen stokken en zelfs messen bij te pas. Een kapot gestoken band en de ketting afgerukt van de fiets waren schering en inslag. In Dilsen en Stokkem, en zeker in Neeroeteren, kon men best wegblijven. Het kwam zó ver dat de overheden van Maaseik en Neeroeteren zich verplicht zagen de plaatselijke kermissen op dezelfde dag te laten plaats vinden. Als een Neeroeterenaar vroeg: "Hoeveel kilometer bedraagt de afstand van Maaseik naar Neeroeteren?", en liet hij daarop volgen: "En hoeveel kilometer terug?", dan wist men hoe laat het was. Volgde daarop: "En als je hard fietst?", dan viel er geen tijd meer te verliezen. Louis Corstjens uit Aldeneik kon er van

meespreken. Bij zijn poging een Geistingse schone het hof te maken, werd hij met een flink pak slaag bedacht en zonder veel commentaar naar huis gestuurd. Toch zou de kranige Louis, indachtig de spreuken: "Liefde overwint alles." en "De aanhouder wint.", er uiteindelijk in slagen Truike Henkens mee naar Aldeneik te brengen. Werd de jongen door de ouders van het meisje aanvaard, dan mocht hij 's zondags aan huis komen van in de namiddag tot 's avonds rond een uur of tien. Miel Theelen moest in de vroege avond vanuit Lanklaar terug naar Aldeneik fietsen om het vee te voeren. Na het voeren fietste hij terug naar Lanklaar om dan tegen tien uur de weg Lanklaar Aldeneik voor de vierde keer af te leggen.

Om te tonen dat het ernst was, liet de moeder van menig meisje op het vastgestelde vertrekur de wekker aflopen. De jonge verliefden, die in de gang het afscheid trachtten te rekken met één of meerdere kusjes, kregen prompt te horen: "Is dat nodig?" of "Moet je niet gaan slapen?" Niemand die er aan durfde denken hiertegen te protesteren.

Verliep de verkering naar wens, dan mocht de jongen op woensdag of donderdag "de wieëk deile". Alle gesprekspartners beamen dat de ouders steeds een oogje in het zeil hielden. Albert Gielen uit Heppeneert had een vaste plaats op de bank onder het keukenvenster. "Al pratend en kaartspelend met de familie bracht ik mijn tijd door. Af en toe een verstolen blik of een glimlach naar mijn verloofde, die intussen de kousen stopte of kleren verstelde, was alles wat er af kon." Zo herinnert zich Albert Gielen zijn vrijertijd.

Mocht het verliefde paar in de "goei" kamer zitten, wat als een luxe werd beschouwd, dan verzonnen de plichtbewuste ouders wel een of andere smoes, zoals de kachel bijstoken, om af en toe eens "kepie" te komen lichten.

Een wandelingetje langs de Maas of langs de wallen werd toegestaan, mits het gezelschap te dulden van een jongere broer of zus.

Tijdens de kerkelijke hoogdagen was er geen sprake van vrijen. "Die dagen zijn te hoog". Zo werd gezegd. Om alle misverstanden te vermijden, willen wij de jonge lezers erop wijzen dat aan het begrip "vrijen" een andere interpretatie moet toegekend worden dan heden. De uitdrukking van Bredero: "Het kan verkeren" wordt hiermee opnieuw bevestigd. In het gezegde: "Vrijen is stil praten en hard liegen" zullen wellicht alle generaties zich terugvinden.

Al kwam de verloofde van ver, overnachten in de woning van de ouders van zijn meisje was uitgesloten. "Vrijen onder één dak, is het schande, het is gemak." De ouders van de toekomstige bruid vreesden deze schande en zochten voor hun aanstaande schoonzoon logies bij vrienden of een familielid. Werd de verkering afgebroken, dan moesten de wederzijdse geschenken teruggegeven worden. Eens vaste verkering aangegaan, werkte het meisje naarstig aan haar uitzet. Sommigen gingen "uitwonen". Het verdiende loon werd besteed aan huishoudlinnen, beddengoed en kookgerief. Van haar moeder kreeg het meisje het huishoudgerei zoals potten en pannen, servies en bestek. De jongen, die meestal reeds vroeg was gaan werken, zorgde, indien hij zijn loon had mogen behouden, voor de slaapkamer, de tafel, de stoelen en een kachel.

5. Ondertrouw

Drie à vier weken vóór het huwelijk boden de verloofden, ieder bij de eigen parochiepriester, zich aan voor het zogenaamde bruidsexamen. Zij werden aan de tand gevoeld over hun kennis van de catechismus. Ook moesten zij enkele gebeden opzeggen. Hiervoor kon de priester putten uit een breed gamma waartoe alleszins behoorden: de vier

Akten, de Tien Geboden van God, de Vijf Geboden van de H. Kerk, de Twaalf Artikelen des Geloofs. Er werd de kandidaat-trouwers gewezen op de wederzijdse rechten en plichten van de echtgenoten. Zij zouden hun kinderen een christelijke opvoeding geven. De priester moest ook nagaan of er geen huwelijksbeletselen waren. Gedurende drie opeenvolgende zondagen werd het huwelijk vanaf de preekstoel afgekondigd: de zogenaamde "roepen". In de volksmond luidde het: "Hij (Zij) is van de preekstoel gerold". Albert Kraewinkels had de ondervraging goed doorstaan en reeds één roep achter de rug, toen de oorlog uitbrak en hij onder de wapens moest. Toen hij enkele maanden later weer zijn burgerplunje mocht aantrekken, konden de "roepen" opnieuw beginnen. Albert meent nog steeds dat hij toen 10 fr., de prijs van één "roep" te veel betaald heeft. De huwelijksaankondiging met de geijkte formule: "Zijn voornemens een christelijk huwelijk aan te gaan... en ..." werd gevolgd door: "Wie enig beletsel weet is verplicht dit kenbaar te maken". Aan de reacties van de aanwezige parochianen kon men zien of de aankondiging voor aardig wat gespreksstof zou zorgen. Het was ongetwijfeld de gelegenheid bij uitstek om de hele familiegeschiedenis van de kandidaat-trouwers uit de doeken te doen. Vooral degenen die iets op hun kerfstok hadden zouden uitgebreid de revue passeren. In kleine landelijke gemeenten was bloedverwantschap het voornaamste beletsel voor een huwelijk. De partnerkeuze was er beperkt, zodat huwelijken tussen bloedverwanten regelmatig voorkwamen. De angst dat de nakomelingen lichamelijke en/of geestelijke afwijkingen zouden vertonen lag aan de basis van de kerkelijke bezorgheid. Om inteelt te voorkomen, raadden pastoors in kleine parochies de jongelingen aan, hun partner iets verder te zoeken dan onder de eigen kerktoren. Trouwlustigen dienden ook aangifte te doen van hun voorgenomen huwelijk bij

de ambtenaar van de burgerlijke stand. In het kastje aan de ingang van het stadhuis werden de huwelijksaankondigingen uitgehangen, ten aanschouwen van iedereen. De uitdrukking: "Hij hangt uit" behoeft dan ook geen verdere verklaring. Eenmaal de huwelijksdatum bepaald, ging het aanstaande bruidspaar, bij voorkeur op een zondagnamiddag, de familieleden op de bruiloft uitnodigen. Vóór de Tweede Wereldoorlog kwamen schriftelijke aankondigingen eerder sporadisch voor. Bij gegoede burgers diende de gehanteerde titulatuur om de status van de familie te accentueren. De eerste roep was een gelegenheid voor de ouders van de aanstaande bruidegom om de beide families bij elkaar te brengen rond een koffietafel, soms voor een uitgebreid maal, al kwam dit gebruik niet overal voor. Bij de meer gegoeden hoorde de zogenaamde vóórbruiloft tot de traditie. Men kon met elkaar kennis maken, voor zover dit nog niet gebeurd was, en meteen enkele afspraken maken, rekening houdend met de plaatselijke geplogenheden en elkaars wensen. De bruidschat was soms een discussiepunt, maar vooral het huwelijkscontract dat notarieel moest vastgelegd worden om het wederzijdse familiebezit te beschermen in geval één van de partners vroegtijdig zou overlijden of indien het paar kinderloos zou blijven. Naar de aankondiging van het huwelijk had het jeugdig volkje reeds lang met spanning uitgekeken. Dit moment was voor hen het signaal om luidruchtig afscheid te vieren van de verloren vrijgezel, en voor de aanstaande bruidegom zelf om "zijn ton" te geven in zijn stamcafé. De traktatie had meestal plaats vóór de eerste roep. Vrienden, ongehuwden uit de buurt, en leden van de vereniging waartoe de aanstaande bruidegom behoorde, werden uitgenodigd. Deze gewoonte of verplichting komt in sommige landelijke gemeenten nog voor.

Op sommige plaatsen werd het afscheidsfeest verschoven naar de laatste avond van het jonggezellenleven, om dan helemaal uit de hand te lopen. Is het dan te verwonderen dat de bruid haar glimlach verloor als haar gemaal, met een zwaar hoofd en te laat, op de huwelijksafpraak verscheen? Dit afscheidsfeest, op sommige plaatsen "kwanselbier" genoemd, was steeds een aangename verpozing in de sleur van het dagelijks leven. Kwanselbier gaf dikwijls aanleiding tot een braspartij en ketelmuziek. Alles wat maar enigszins lawaai kon maken, emmers, potten en pannen, bellen, ja zelfs een wanmolen, kwamen hierbij te pas. Wanneer een weduwnaar met een veel jongere vrouw trouwde en het vertikte te trakteren, werd het muziektijdstuk na avond herhaald, tot de gierigaard tot inkeer kwam en eindelijk trakteeerde. Dit gebeuren noemde men spottend "ezeldrijven".

wordt vervolgd

Vincentiusafdeling blijft vechten tegen verborgen lokale kansarmoede.

Jaak Bergers

Kansarmoede, meer verborgen bij ons dan in de derdewereldlanden, is en blijft ook in Maaseik en omstreken helaas aanwezig.

Zo te zien gaat het, zeker materiaal, goed met ons in Europa, maar jammer genoeg niet met ons allen.

Alles op de wereld is ongelijk verdeeld. Het wordt pijnlijk wanneer de verschillen te groot worden tussen de 'winners' en de 'losers'. We hebben overal talloze instellingen en toch geraken sommige medemenselijke hopeloos vast in allerhande financiële, administratieve en sociale moeilijkheden. Sommigen trekken als het ware het ongeluk aan en verzeilen in de grootste miserie. Niemand kan zijn leven ten volle en waardig uitbouwen in honger of sociale uitsluiting.

Wij mogen het probleem van de armoede niet geïrriteerd wegschuiven. Help of help helpen. Goede wil alleen is meestal niet voldoende. Bezoek onze vrijwilligersgroep in het Vincentiaans Centrum, Heppersteenweg 40b, 3680 Maaseik. Maak een afspraak tijdens onze openingsuren: 's donderdags van 9 tot 12u. en van 19 tot 20u. Wij geven graag tekst en uitleg bij een eventuele rondleiding.

Voor giften vanaf 1.000 BEF krijgt u reeds een fiscaal attest.

Correspondentieadres: Mia Lauwers-Cillen, Van Eycklaan 130/3, Maaseik. Bankrelatie: 235-0428416-76 t.n.v. Harlindis- en Relindisconferentie Maaseik. Tel. Vincentiaans Centrum Maaseik: 089-572541.

In memoriam Herman Walschaerts (Mechelen 1936 - Maaseik 1998)

130 Jaak Bergers

Geen waarheid is zo algemeen geldend als de dood. Dood hoort bij het leven en is als een bitter kruid dat in elk leven wast. De doodsgedachte is des te bitterder als wij haar moeten proeven bij het verlies van een goede bekende, een carrière-lange collega. HERMAN WALSCHAERTS is één van de vele niet-Limburgers die het in het land van Maas en bronsgroen eikenhout maakten.

Hij was van 1961 tot 1997 leraar Nederlands en Engels aan het H.-Kruiscollege en vele jaren actief in het Maaseiker cultureel verenigingsleven. Hij was een sterke persoonlijkheid en een geboren woordkunstenaar in en buiten de lessen.

Zijn scherp-gekruiden teksten in de jaarlijkse carnavaleskrant en zeker in het satirisch weekblad 'Kritisch Krijt' sloegen spijkers met koppen en vaak gensters. Ook zijn artikelenreeksen in ons tijdschrift werden erg gewaardeerd en vaak geciteerd. Vermelden wij onder de titel 'Van namen en mensen' in jg. 1983, 1984 en 1991 de reeks over (Maaseiker) voornamen; in 1984 en 1985 over Maaseiker familie- en spotnamen en

zeker in jg. 1986 en 1987 over 'Hier spreekt men Nederlands, hier spreekt men plat'.

Herman was ook lang actief, o.a. als voorzitter in de Maaseiker Adviesraad voor het Leefmilieu (MAL). Hij was een vurig verdediger van traditionele waarden, niet alleen van Gregoriaanse muziek, maar ook van de natuur, orde en tucht.

Zijn toneelervaring o.l.v. Ast Fonteyne (collegetijd) en Joost Florquin (Leuven) concretiseerde hij met veel succes in speelprestaties bij toneelgroep Van Eyck en regiesuccessen in het schooltoneel van het college.

Ooit wees hij mij op die diepe inhoud van volgende eenvoudige regels:
*"We do not know very much about the future.
Except, that from generation to generation
the same things happen again and again."*
Inderdaad, wij weten niet veel over de toekomst, enkel dat generaties lang dezelfde dingen gebeuren.

Wij verloren op paasdag 12 april 1998 een boeiende persoonlijkheid.

Op 25 maart 1910 schrijft Jules Ingenbleek, privé-secretaris van koning Albert I en koningin Elisabeth een brief aan Jacques Vanwijck met volgende zinsnede "De koningin, aan wie U de Maaseiker Knapkoeken heeft aangeboden, heeft ze erg gewaardeerd en vraagt mij U hartelijk te bedanken voor dit edel gebaar."

Jacques Vanwijck werd geboren op 3 nov. 1874 en overleed op 17 sept. 1947. Hij was een prominent knapkoekbakker. Henri, zijn zoon, zette het beroep van zijn vader met brio verder, zodat ook zijn banketproducten, en in het bijzonder de knapkoek, zeer in trek waren en er veel klanten over de vloer kwamen in zijn winkeltje, gelegen op de Markt naast de Beurs, Hoek Bleumerstraat.

Als bekroning van zijn vakmanschap ontving Henri Vanwijck in 1987 het befaamde Joachim de Beukelaer eremerk. Hij werd laureaat "omwille van zijn onverdroten inspanningen om de Maaseiker knapkoek als een typisch streekgerecht te bereiden. Het is zijn grote verdienste om, op basis van een familietraditie van drie generaties, de kwaliteit van de aloude scheepskoek uit de Maasvallei bestendig verbeterd en verfijnd te hebben. Alzo handhaafde hij een traditie zodat de Maaseiker knapkoek eigen smaak en karakter bleef behouden".

Wie was nu Jules Ingenbleek, de schrijver van de brief? Hij werd geboren te Bree op 12 april 1887 en overleed te Brussel in 1953. Na gedurende 27 jaren privé-secretaris te zijn geweest van het koninklijk paar werd hij intendant van de civiele lijst, gecoöpteerd senator, lid van de Ministerraad (kabinet de Broqueville), gouverneur van Oost-Vlaanderen en vice-gouverneur van de Nationale Bank. Langs de Maaseiker familie Dupont was hij aanverwant met Jacques Vanwijck. Zijn moeder, Mathilde Misotten, was de zus van Lucia, die op haar beurt gehuwd

Koning Albert I, koningin Elisabeth en de Maaseiker Knapkoek

Rik Daniels 131

was met Henricus Dupont. Zijn broer was Leopold Dupont, schilder, verver en uitbater van "De Beurs".

Lucia Dupont was gehuwd met Joris Christiaan Vanwijck (1844-1875), vader van Jacques Vanwijck en grootvader van Henri Vanwijck. De band met Jules Ingenbleek is duidelijk.

Hoe eindigde nu de introductie van de knapkoek aan het hof? In een brief van 28 maart 1910 schrijft Jules Ingenbleek aan Jacques Vanwijck "dat het hem onmogelijk is de titel van hofleverancier toe te kennen, en om hierop aanspraak te kunnen maken, men verscheidene jaren moet geleverd hebben aan het hof, waarbij geen enkele inspraak helpt."

Of Koning Albert I en koningin Elisabeth nog meermaals Maaseiker knapkoek geproefd hebben weten we niet. Wat wel vaststaat is dat zowel Jacques Vanwijck als Henri Vanwijck niet alleen gerenomeerde banket- en knapkoekbakkers waren, maar ook dat ze hun public-relations uitstekend verzorgden.

Vermeldenswaard is nog dat een afstammeling van Jacques Vanwijck onlangs een Maaseiker culinaire nieuwigheid op de markt bracht, nl. 'knapkoekijs', een smakelijke combinatie van ijscrème met knapkoek. Uiteraard ongelooflijk lekker!

132

 SECRETARIAT PRIVÉ
 DU
 ROI ET DE LA REINE

 Palais de Bruxelles.
 Le 25 mai 1860

Monsieur Van Wijck,

Tous avez en l'année atten-
 tion et l'office, à la Majesté
 la Reine, des égards avec
 Maestryken Knapkoekij. La
 Reine, qui a vivement apprécié
 cette délicieuse pâtisserie, me
 charge de vous remercier
 de tout coeur, en son Nom,
 de votre gracieux hommage
 Reines, Monsieur Van
 Wijck, et de vous en
 faire la plus considérable.

Le Secrétaire
 J. J. J. J.

 SECRETARIAT PRIVÉ
 DU
 ROI ET DE LA REINE

 Palais de Bruxelles.
 le 27 mai 1860

Monsieur,

Je regrette vivement de
 devoir vous dire, en réponse
 à la demande que vous m'avez
 adressée, et qu'il n'est pas
 possible de vous, en suite
 de perdre la tige de jarni
 à la Majesté. Pour pouvoir
 prétendre à cette faveur, il
 est indispensable que l'on
 soit véritablement jarni
 de la Reine Royale pendant
 plusieurs années; j'ajouterais
 qu'aucune recommandation,
 si influente fut-elle, ne
 pourrait vous faire obtenir
 ce que vous demandez.

J'ai à vous remercier égale-
 ment, à titre personnel, de votre
 amable envoi; avez bien
 que je vous en remercie
 et vous, Monsieur, mes
 salutations distinguées.

J. J. J. J.

Een passage in een artikel van Piet Henkens (1) vormt de aanleiding tot het schrijven van deze bijdrage. De auteur vermeldt namelijk op bladzijde 164 dat de Fraters uit het weeshuis werden gezet door het liberale stadsbestuur.

In de CRONIJCK HUIS DER H. ANNA MAESEYCK (2) wordt vrij uitvoerig ingegaan op deze gebeurtenis en op de tribulaties die ermee gepaard gingen. Toen de eerste Fraters op 13 juni 1851 in Maaseik aankwamen, zagen ze zich genoodzaakt "tijdelijk hun intrek te nemen bij de Zusters van Liefde (in het oud-Capucijnenklooster), waar ze mede werkzaam waren in het Onderwijs der blinde en doofstomme jongens" (Cr., 1 en 2). 'Tijdelijk' bleek een erg rekbaar begrip te zijn, want pas "den 2 Januari 1852 hebben de Fraters het Weeshuis der stad betrokken met 12 doofstomme en 1 blinde jongen en tevens de verzorging der Weesjongens op zich genomen". (Cr., 3) Ruim twaalf jaar leefde deze - wel eens wisselende - gemeenschap daar in peis en vree. Op 5 september 1864 bezocht de minister van Binnenlandse Zaken het weeshuis in gezelschap van Deken Kerkhoffs, burgemeester H. Schoolmeesters "en eenige andere Heeren". De excellentie verbleef in Maaseik ter gelegenheid van de onthulling van het standbeeld van de gebroeders Van Eyck door koning Leopold I. Na dat bezoek rijzen vermoedens over "eene reeks beproevingen die ons Huis zou te doorworstelen hebben." (Cr. 28) - De kroniekschrijver laat ons in het ongewisse over motieven voor die vermoedens.

Voor een goed begrip van de gebeurtenissen c.q. "beproevingen" is een summiere schets van het politieke landschap in die dagen hier op haar plaats.

Van "Union sacrée" naar schoolstrijd en nederlaag

In de euforie rond de 'Onafhankelijkheid in 1830' werden alle plooiën van

De Fraters en het weeshuis van Maaseik

1864-1869:
een lustrum zonder luister!

Frater Wim Koenen 133

politieke verdeeldheid gladgestreken en vonden conservatieven (katholieken) en liberalen elkaar in een "Union sacrée" die de emancipatie van de jonge Belgische Staat mogelijk maakte. Een *mariage de raison* dat geen lang leven beschoren was! Op het liberaal congres van 1846 propageerde de partij openlijk een anti-clericaal d.i. anti-confessioneel etatisme onder het mom van de *onafhankelijkheid van de burgerlijke macht*. Toen de liberalen ook nog de volstrekte meerderheid behaalden bij de verkiezingen in 1847 en een eerste meerderheidsregering vormden, was het hek van de dam. Staatsinmenging en laïcisme leidden vanaf dan tot voor het katholieke volksdeel onaantvaardbare ingrepen, zoals de wetten op het Middelbaar Onderwijs, de centralisatie van de studiebeurzen onder staatscontrole, de wetten op het Openbaar Welzijn (o.a. de commissie der Burgerlijke Gestichten), de hervorming van de kerkfabrieken, de secularisatie van de begraafplaatsen enz. De politieke strijd die ontbrandt naar aanleiding van deze maatregelen zal culminereren in de zgn. 'Schoolstrijd' van 1878-1884. Bij de verkiezingen van dat

jaar behalen de katholieken de meerderheid en wordt 'la défaite du sectarisme' een feit (3).

Bouwplannen van het weeshuis

Op 25 april 1865 werd de E.H. Polus plechtig geïnstalleerd als Deken van Maaseik. De Fraters kenden hem al sedert hun aankomst in 1851. E.H. Polus was toen kapelaan in de stad en bovendien directeur van het weeshuis, waarvoor de Fraters al vlug de zorg overnamen. In zijn functie als Deken kreeg deze priester meer armslag om zich voor het weeshuis in te zetten. De kroniek vermeldt dienaangaande: "De Eerw. Heer Polus, nu Deken en daardoor volgens de beschikkingen van Wijlen de Stichter (4) van het Weeshuis, President van deszelfs Bestuur, had plan om de gebouwen wat beter in te richten, wijl behalve de ondoelmatigheid om behoorlijke afscheiding te hebben tusschen de Fraters en de kinderen, iets dat zoo hoogst wenschelijk geacht wordt (...) wijl behalve dat, de kapel bijna alle vereischten miste, uitgenomen netheid en behoorlijk ameublement (...)" (Cr., 29 aen 29b).

Sectaire liberale kuiperijen

Deken Polus had grootse plannen voor de toekomst, maar die plannen, werd al vlug de bodem ingeslagen! Minder dan twee maanden na de installatie, nl. op 14 juni, "vernamen de Fraters dat dienzelfden dag des voormiddags door den Gemeenteraad het besluit genomen was, om het Oude-Mannenhuis en het Weeshuis, door hunne Stichting onafhankelijk van de Kerk en den Deken, onder de burgerlijke Gestichten te rangschikken, afhankelijk van den Staat, bestierd onder voorzitterschap van Mr. den Burgemeester (5). Deze laatste was toen juist op de pastorie om Mr. den Deken tot samenwerking uit te noodigen en werd door Mr. Pastoor Severijns openlijk streng berispt over dien onrechtvaardigen aanslag, waartegen de rechtmatige bestierders protesteerden. dit had een proces tengevolge tusschen den

Gemeenteraad en den Bisschop van Luik, (...) Cr, 30 3n 31 - Zie verder.

Op zoek naar een andere woonplaats

In maart 1867 verbleven de Fraters met hun pupillen nog altijd in het weeshuis. Maar de onzekerheid over de toekomst was zo groot geworden dat "de hoop om het Weeshuis te behouden al langer hoe minder werd (...) en werden dan ook reeds voorbereidselen gemaakt om het voorziene vertrek te bereiden." (Cr., 33) Wat er met die 'toebersidselen' bedoeld was, meldt de kroniekschrijver op de daarna volgende bladzijden:

- * eerst betrof het een -vergeefse- poging om Prinsenhof aan te kopen; ook de daarna geplande "aankoop van Cassino (sic) buiten de Boschpoort" liep faliekant af;
- * er volgde een nieuwe poging: "Een oogenblik meenden Mr. den Deken, het grootste en schoonste huis van de Boschstraat te koopen, dat toen door Mr. Kennes bewoond werd (...)". De chroniqueur schrijft: "Dat plan is in den rook vervlogen." (Cr., 34)
- * De hoop werd echter niet opgegeven, ofschoon ook de volgende poging alweer mislukte. Ze betrof "het huis van Koster Wouters naast het Capucijnenklooster", (Cr., idem).
- * Een aanbod "door eene Sociëteit om het Instituut over te plaatsen in een gesticht van landbouw dat genoemde Sociëteit in deze stad had, werd aanstonds afgeslagen, omdat dan de scholen voor de parochie Maeseyck vervielen." (Cr., idem)

Ondertussen naderde de vervaldatum met rasse schreden, maar "in den Zomer van 1867 (was er) niets om in te trekken, dan de eigendommen op de Bleumerstraat, die door Tilburg onvoldoende geoordeeld werden (...)" Van de nood een deugd makend, werd een begin gemaakt met de allernoodzakelijkste veranderingen aan de gebouwen in de Bleumerstraat. Bij een inspectiebezoek van Pater

Superior (van het Hoofdbestuur in Tilburg) oordeelde hij ze "voldoende om provisoir te betrekken" (Cr., 35)

Bij deurwaardersexploot uit het weeshuis gezet

Zijn toestemming kwam niet te vroeg! Want "den 9 Juni, zijnde Pinksterdag, bracht de deurwaarder voor elke Frater, ook voor Fr. Faustinus zaliger, die van Maart reeds op het kerkhof lag, een aanschrijving op zegel om het Weeshuis te verlaten. Den 10 Juni, Pinkstermaandag, kwam Mr. de burgemeester met een der Schepenen om het Weeshuis in bezit te nemen. Een hevige woordenstrijd werd gewisseld in de spreekkamer, omdat de Fraters het huis nog niet ontruimd hadden, waartoe ze toch den vorigen dag zoo uitdrukkelijk aangemaand waren. (...) Zij vertrokken met de bedreiging dat zij het Gerecht zouden gebruiken." (Cr., 35 en 36)

Een verzoekschrift om uitstel te bekomen - en gericht aan de Gouverneur van de Provincie Limburg - werd afgewezen met als argument "de gebouwen waren

Mgr. De Montpellier

bestemd voor Hospitaal, zoo dringend noodig voor de stad, die elk oogenblik kon bedreigd worden met heerschende ziekten, waardoor vereischt werd onmiddellijk de

noodige bereidingen daarvoor te maken. Dat dit slechts een voorwendsel was, bleek duidelijk daaruit dat drie jaren lang het huis onveranderd en ongebruikt bleef." (Cr., 37)

Verhuis naar de Bleumerstraat

De bisschop van Luik Mgr. De Montpellier (6) waagde een ultieme poging om het tij te doen keren door de zaak aanhangig te maken bij het Hof van Cassatie in Brussel. Tevergeefs! Ondertussen "werden de Fraters tegen den 1en Juli voor de Rechtbank van Tongeren gedaagd wegens weigering van vertrek." (Cr., 37)

niet wilde aantrekken, waarop de weezen bij ons kwamen eten, zoo ook den volgenden morgen ontbijten. Door die weigering groeide de verontwaardiging van het volk." (Cr., 39 en 40)

Nadat de Fraters het weeshuis verlaten hadden, keerden vier van hen terug naar Tilburg. De anderen vestigden zich voorlopig in een achterbouw die indertijd door hen was aangekocht en tot school ingericht. Blijkens de kroniek grensde dit gebouw aan de Bleumerstraat. Er kwam heel wat improvisatietalent bij kijken om de krap bemeten ruimte zo goed mogelijk te benutten. Zie: Cr., 41.

Nauwelijks geïnstalleerd in de armoedige behuizing, kregen de bewoners de rekening gepresenteerd voor het verloren rechtsgeding! "Den 16 Juli 1867 zijn de Fraters te Tongeren veroordeeld tot de onkosten van het proces, (7) door de Commissie der Burgerlijke Gestichten den Fraters aangedaan, om hen met den grootsten spoed het Weeshuis te doen verlaten, ofschoon wij den 1 Juli reeds vertrokken waren". (Cr., 42)

Doofstommen en Blindeninstituut - Maeseck
Symphonie der Blinden.

136

De Fraters stonden nu met de rug tegen de muur. Door bemiddeling van advocaat Betonville werd uitstel bedongen tot 1 juli. Het werd nu kort dag! De grote verhuis naar een gebouw in de Bleumerstraat nam een aanvang. Toen het weeshuis om vijf uur in de namiddag van 1 juli was ontruimd, "bracht een der weesjongens den sleutel naar Mr. den Burgemeester, die weigerde dien aan te nemen, evenals hij zich hun lot

Uitbreiding en bouwplannen

Het plaatsgebrek werd zo nijpend dat "den 7 augustus 1867 het aangrenzend huis van Van der Hoeven (werd) aangekocht. Dit was zoowel nodig voor de Heeren der Burgerlijke Gestichten als voor ons. Ook werd de Verkooper, die als timmerman, dien dag bij de president der Burgerlijke Gestichten werkte, aanstonds naar huis gezonden, omdat hij het huis aan de Fraters verkocht had". (Cr., 42 en 43).

Op 20 oktober 1867 bezoekt Mgr. Johannes Zwijsen, aartsbisschop van Utrecht en Stichter van de Congregatie der Fraters, de stad Maaseik t.g.v. een samenkomst met Mgr. de Montpellier, bisschop van Luik. Hij besloot zijn ontvangst bij de Fraters met de volgende woorden: "Fraters, als gij hier niet meer kunt blijven, dan moet ge maar naar Tilburg komen, het Moederhuis is nog groot genoeg". (Cr., 45) Voorlopig liet Tilburg Maaseik echter nog niet los zoals blijkt uit het feit dat fr. Antonius tijdens de winter van 1867 "hier een plan (kwam) teekenen voor een

doelmatig Huis, terwijl wij meermalen bevrozen brood aten." (Cr., 46) Dit plan, dat op de fervente steun mocht rekenen van Burggraaf Viliain XIII, volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Maaseik, ondervond zoveel tegenstand dat te Tilburg werd besloten het Huis der H. Anna maar op het heffen. - Zie: Cr., 48.

Zover is het niet gekomen! Op uitnodiging van de Deken kwam Pater Superior uit Tilburg naar Maaseik met Pinksteren 1868 en "er werd besloten dat de Eerw. Heer Deken, al de goederen en gelden ter beschikking zou hebben, maar dan voortaan moest instaan voor het onderhoud der Fraters en zorgen voor het uitvoeren van het ontworpen bouwplan. Den 18 Juli 1868 werd dientengevolge door den metselaar C. Pelsers een begin gemaakt met het bouwen". (Cr., 48 en 49) - Door aankoop van grond (door bemiddeling van de heer J. Gesler) van notaris Hermans, van mevr. Van Muysen en van A. Gelissen (8) "kwamen wij (= de Fraters) in het bezit van eenen heerlijken fruit-, moes- en wandeluin". Zie: Cr., 49.

Doofstommen en Blindeninstituut - Maeseck
Klas der Blinden.

137

1869 - Finale afrekening

Tot besluit een laatste citaat uit de kroniek: "Den 21 Juli 1869. *Finale afrekening met de leden der Commissie van de Burgerlijke Gestichten, die ons de achtergebleven zaken uitbetaalden volgens eene schikking door den Advocaat Betonville te Tongeren met hen gemaakt*". (Cr., blz. 51).

***

Hiermee sluiten we het relaas af van een pijnlijke episode voor de Fraters, voor de wezen en voor de blinde en dove jongens. Voor de bestuurders van Maaseik was ze allesbehalve fraai. Hun sectaire houding sierde hen allermintst. De "oudste dochter van de Congregatie" (want Maaseik was het éérste succursaal huis) heeft veel meegemaakt. Dit alles heeft echter niet belet dat het instituut voor doven en spraakgestoorden is blijven voortbestaan en groeien, eerst in Maaseik (het instituut tot 1955 en de lagere jongensschool tot 1971) en vervolgens in Hasselt. Het K.I.D.S. is ondergebracht in een imposant gebouwencomplex en neemt in onze provincie het voortouw in de zorg voor onderwijs en opvoeding van dove en spraakgestoorde meisjes en jongens .

Zonhoven, 1 december 1997.

NOTITIES

1. HENKENS Piet, De Maaseikenaar, jrg. XXVIII, 1997, nr. 4, De vorige eeuw leefden katholieken en liberalen in Maaseik op voet van oorlog, blz. 164.
2. CRONIJK HUIS H. ANNA MAESEYCK 13 JUNI 1851: kroniek van het Fraterhuis vanaf de stichting (1851) tot 1936. Eerste deel, 89 blz. - Gekartonneerd schrift, 20 x 17 cm. Verwijzingen in het artikel: (Cr. + blz.)
3. Cfr. VAN DER ESSEN, L. e.a., Deux mille ans d'histoire, Ed. Universitaires, Bruxelles, 1946.
4. HORSTEN, Fr. Tharcisio, De Fraters van Tilburg van 1844 - 1944, Deel 1, blz. 207: "Het (Weeshuis) dateerde van het jaar 1727, toen een vrome weduwe van Maaseik het had gesticht voor katholieke weeskinderen met uitsluiting van andere gezindheden en van militaire kinderen. Het bestuur werd door de stichteres ten eeuwigen dage opgedragen aan de pastoor van de parochiale kerk van Maaseik, bijgestaan door de eerste onderpastoor en 'n deftige inwoner van Maaseik." Horsten vermeldt de naam van de stichteres niet. - Uit een in het Provinciaal Archief Fraters Zonhoven aanwezige kopie van haar testament (van 7 november 1727) blijkt dat zij "Elisabeth Kerris (heette) (weduwe van Dirck Reijnders s'r borgeresse deser stad Masejck".
5. Herman Schoolmeesters (1849-1938) was burgemeester van Maaseik van 1865 tot 1872, dus juist in de periode waarover deze bijdrage handelt. - Cfr. HENKENS, sub 1.
6. Mgr. Theodorus de Montpellier (1807-1879) was bisschop van Luik van 1852 tot aan zijn dood. Zijn voorganger was de onder Koning Willem I aangestelde Nederlander, Cornelius van Bommel (1790-1852). Hij fungeerde als bisschop van Luik van 1829 tot 1852. Mgr. Van Bommel was bevriend met Mgr. Johannes Zwijsen, aartsbisschop van Utrecht en stichter van de Congregatie der Fraters. Uit de Boekhouding Instituut 1856-1874 blijkt dat in 1867 werd betaald op "Juli 6 - Aan den Advocaat en Regtbank te Tongeren 159,41 francs". (Deze datum stemt niet overeen met die uit de kroniek, waar op blz. 42 vermeld staat: 16 juli) Zie het artikel, blz 3, laatste alinea.
8. HORSTEN, Fr. Tharcisio, idem, blz. 209-210: "Na enige tijd kwam men door aankoop in het bezit van 'n paar aangrenzende huizen; deze werden afgebroken en weldra verrees er een tamelijk flink gebouw volgens het plan van Frater Antonius."

Onderstaande tekening vonden wij in een boek van Th. Gobert, Liège à travers les âges; les rues de Liège, tome V, E-G, pag. 404.

We kunnen hier zien dat er in 1864 in Luik een café bestond aan de "Quai de la Goffe" langs de Maas met de naam "A la ville de MASEYCK".

Het moet wel een belangrijk café zijn geweest, vooreerst omdat een Luiks geschiedschrijver het de moeite waard vond om het café te vermelden op de tekening, en vervolgens omdat de ligging uitermate interessant was.

Immers "La Goffe" is gelegen vlak aan de Fruitmarkt en de Vleeshallen. Stroomafwaarts begint de "Quai de la Batte" (vroeger de plaats van de Luikse markt) en stroomopwaarts de vlakbij gelegen "Pont des Arches"

"De Goffe" was in de geschiedenis van Luik een van de eerste aanlegplaatsen van de scheepvaart en nauw verbonden met het ontstaan van deze stad.

Voorals in 19de eeuw was "La Goffe" een

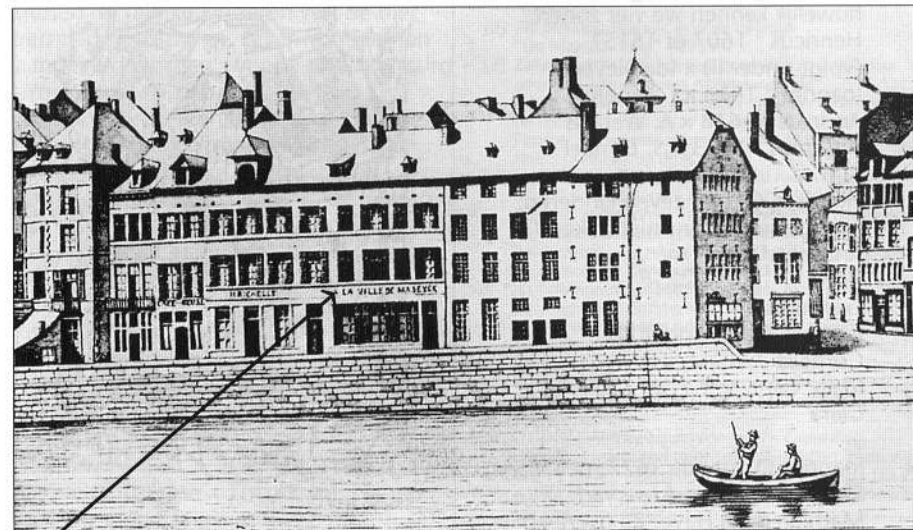
"A la ville de Maseyck" café te Luik in 1864.

Rik Daniëls 139

bruisend handelscentrum door het intrinsieke havenverkeer langs de Maas.

Dat de bewuste kroeg de naam droeg van onze stad zou erop kunnen wijzen dat de uitbaters Maaseikenaars waren, waar dan Maaseiker schippers of handelaars hun dorst kwamen lessen.

(Met dank aan Leon Daniëls voor de documentatie)

De herkomst van Aldegonda Wilhelmina Quadvlieg, echtgenote van Arnoldus Hubertus Claessens te Maaseik.

140 M. Hendrickx

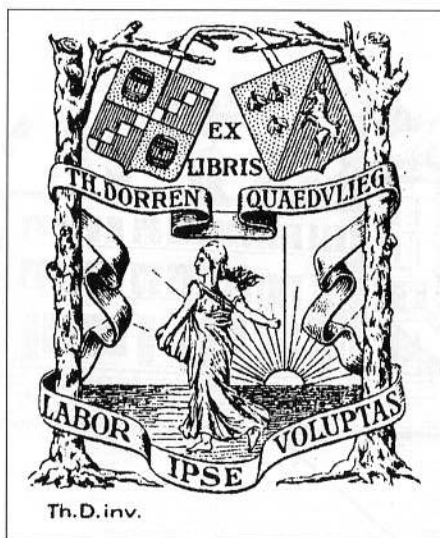
Ingevolge verdere opzoekingen en dank zij familiegegevens, die we mochten inzien (1), kunnen we W.A. Quadvlieg (+Maaseik, 2-3-1939) ook terugbrengen tot de stam Quadvlieg waarover reeds veel gepubliceerd werd (2). De stamvader was

- I Antonius Quadvlieg, gehuwd met Clara Jonghen of Jongen. Uit dit huwelijk kennen we vier zonen: Henricus ° 1607 of 1615? (volgt onder II) x Ida Sleypen Joannes ° 1616 x J. Penninx Andreas ° 1618 x A. Wetzels Antonius ° 1623 x S. Eijmael
- II Henricus Q. had zeven kinderen, (geboortedata ons niet bekend). Antonius Anna Gertrudis Joannes (volgt onder III) Cornelia Ida Clara
- III Joannes Q. huwde 1677 met Marie Sleypen, toen weduwe van Mathiae de la Haye. Zij overleed in

1705 als weduwe van Joannes Crahay. Volgens M. Quadvlieg in "Tussje Krimes en Sint Berb", Landgraaf, 1988, hadden Joannes Q. en Marie Sleypen volgende kinderen: Ida ° 1678 Henricus ° 1679 Joannes ° 1680 (volgt onder IV) Reynerus ° 1682 Maria ° 1684 Cornelia ° 1686

De opsteller van de Maaseiker gegevens vermeldt echter 7 kinderen, doch noemt er slechts 2 bij naam nl. Joannes en Reynerus.

- IV Joannes Q. huwde Maria Angelina Franssen te Valkenburg in 1717. Joannes was pachter van de Causermolen te Heerlen (3). Van dit echtpaar werden 11 kinderen te Heerlen gedoopt, waaronder:
- V Arnaud Joseph Q. ° 21-3-1723 + Meerssen 2-2-1770. Hij huwde te Heerlen 17-10-1751 met Anna Barbara Douven ° Heerlen

7-11-1726 + Valkenburg 21-4-1806. Zij woonden op de molen te Geulhem. Hun 10 kinderen werden te Meerssen gedoopt, waaronder:

- VI Arnoud Joseph Q. ° 19-6-1768 + Valkenburg 16-1-1844. Hij huwde te Valkenburg 6-4-1796 met Maria Ida Philippina Quadvlieg ° Valkenburg 9-11-1774 + aldaar 9-5-1857. Zij waren verwant in de 3e en 4e graad (4). Dit echtpaar had 12 kinderen, ingeschreven te Valkenburg, Berg of Meerssen, waaronder:
- VII Jan Pieter Q. ° 16-11-1798. Zoals vermeld in onze vorige bijdrage (De Maaseikenaar, jg XXVI 1995 p 186-188) huwde hij met Antoinette Schoofs. Ze kregen 8 kinderen waaronder Aldegonda Wilhelmina (1843-1888) de moeder van de bekende Maaseikenaar Bernard Claessens.

De hier vermelde afstammelingen van Joannes Quadvlieg (ook Coevlieg) en Marie Sleypen (III) zijn niet opgenomen in de aangehaalde literatuur betreffende de stamlijst Quadvlieg. Deze lijst zal, gezien de talrijke kinderen van de hier vermelde echtparen, zeker nog kunnen aangevuld worden - vooral te Valkenburg - met een hele resem Quadvliegs. Terloops vermelden we nog een Quadvlieg tak waarmee het Maaseiker echtpaar Claessens-Quadvlieg nog familierelaties onderhield, nl. de kinderen van een Quadvlieg die ook afstamde van het echtpaar Quadvlieg - Quadvlieg (VI). Het betreft Felix Constant Toussaint Quadvlieg (1816-1893) gehuwd met Françoise Delchef uit Luik (1813-1886). Hun kinderen waren: André Felix Constant x Marguerite Alpar, Maximilienne Joseph x Jean Hubert Jennekens, Mathieu August Henriette Thérèse x Theod. Jos. Hubert Dorren,

Josephine Antonia x Guill. Alph. Jennekens.

Als eigenaardigheid vermelden we nog: 1) dat we onlangs een ex libris aantreffen van het echtpaar Dorren-Quadvlieg, dat we hier afdrucken. 2) dat op 't menu van het eerste feest van de familie Claessens, gehouden op 9 sept. 1984, niet het familiewapen Claessens maar wel het hier afgebeelde wapen Quadvlieg staat; dit terwijl de wapens van de diverse Maaseiker Claessens-families goed gekend zijn!

- (1) Wij danken B. Mersch die deze gegevens ter inzage bezorgde aan het Maaseiker Documentatie Centrum.
- (2) Zie literaturopgave in onze bijdrage "De Maaseikenaar" 1995 nr. 3.
- (3) Zeker Anthoon Quadvlieg, zeer waarschijnlijk een zoon van Joannes, was molenaar op de Causermolen toen de bokkenrijders er inbraken in de nacht van 7-8/12/1772. Zie: G. Ramaekers en T. Passing: De woeste avonturen van de Bokkenrijders, Heerlen 1973 / 3e druk. I.v.m. bokkenrijders treffen we de naam Quadvlieg aan bij de bestolenen, doch ook bij de dieven. Immers, in de zomer van 1742 was er een inbraak in de winkel van zekere Simon Quadvlieg te Bardenberg - en zekere Willem Quadvliegh, zoon van Anton, uit Kerkrade werd in 1743 opgespoord als bokkenrijder, doch hij was naar Aken gevluht en ontsnapte aan het gerecht. Wij konden deze Quadvliegs nog niet onderbrengen in de vermelde stamlijsten waartoe zij zeker behoorden. Wie helpt? Zie over hen: A. Blok. De Bokkenrijders. Roversbenden en geheime genootschappen in de Landen van Overmaas 1730-1744. Amsterdam 1991.
- (4) De te Maaseik bewaarde gegevens Quadvlieg werden opgetekend door Louis Quadvlieg, zoon van Louis Charles, journalist (° Visé 1851 + Laeken 1889), die tot dezelfde tak behoorde als de vermelde Marie Ida Philippina (VI).

De Maasvaart rond de vorige eeuwwisseling

142 Simone Swartenbroekx

In een oud krantenknipsel uit 'Het Belang van Limburg' (waarvan de juiste jaargang mij spijtig niet bekend is) vond ik enkele wetenswaardigheden omtrent de scheepvaart op de Maas tussen Maaseik en Luik op het einde der 19de en in het begin der 20ste eeuw. Een bekend Maaseikenaar in die periode

De Maas tijdens de overstroming van 1926.

was GRAADJE SMEETS (1848-1917), die in de Bleumerstraat woonde. Hij was reder van beroep, t.t.z. iemand die schepen uitrust en in de vaart brengt. In bedoeld krantenartikel komt een (toenmaals) bijna 80-jarige aan het woord, die gedurende vele jaren in dienst was geweest bij scheepseigenaar Smeets. Het betreft een zekere Jan Hendrik Zeegers, afkomstig uit het Maasdorp Urmond.

Er werd gewerkt - aldus Zeegers - van 's morgens bij het krieken van de dag tot 's avonds als het donker werd en zowel 's zondags als op wekdagen. Sociale voorzieningen, vakantie of ziekteverlof waren totaal onbekend - geen enkele scheepseigenaar had een pensioenfonds. Het maandloon van een schipper lag tussen 40 en 45 frank en alleen ter gelegenheid van de kermis in het eigen dorp, kreeg een schipper een dag verlof. Het scheepvaartverkeer op de Maas was alleen mogelijk bij hoog water, waardoor er voornamelijk 's winters veel drukte heerste.

Stroomopwaarts (richting zuiden dus) dienden paarden ingezet te worden om de schepen te slepen. Omdat er aan de

Nederlandse kant van de Maas te veel sloten en beken waren, stapten de paarden over het gaanpad van de Belgische oever. Voor één schip werden gewoonlijk twee paarden ingespannen, maar voor een 'sleep' van meerdere schepen werden soms vijf-zes dieren ingezet. Bij middel van een vernuftig toestel kon de schipper het vaartuig door het water laten 'zwieren' in de gewenste richting. Nabij de 'Damiaan' te Heppeneert werkte de Maas wel eens tegen. Het lijnpad lag daar zowat 100 m. van de stroom verwijderd en vooral bij hoog water was het moeilijk om het schip door de scherpe bocht te wringen. Het gebeurde dat er een hele dag moest gewerkt worden om het in de goede positie te krijgen. Later brachten pony's een oplossing: op de Nederlandse oever trokken deze kleinere dieren aan een koord en hielden het vaartuig aldus op de gewenste afstand van struiken en waterkant. Afgezien van dit obstakel verliep de vaart - naar de normen van de tijd - meestal 'vlot', tenminste als de paarden eenmaal goed in beweging waren. Uiteraard was het noodzakelijk dat de schipper zelf door en door vertrouwd was met de Maas om de hele onderneming met succes te beëindigen! Onderweg waren er meerdere stopplaatsen aan de zogenaamde Maasherbergen. Elke waard gaf de trekdieren een stuk brood en schonk de paardenmenners een paar 'verkwikkende' borrels. Daarna stapte hij in een bootje en roeide tot bij de schepen, waar de borrelflles eveneens veel succes had bij de schipper en zijn maat(s). De rekening werd gepresenteerd aan de scheepseigenaar - één 'dröpke' kostte toen 5 cent. De reis van Maaseik naar Maastricht duurde twee dagen. Aan de brug aldaar liet de schipper het anker vallen. 's Anderendaags werden de paarden afgelost door andere 'trekkers' en werd de tocht verdergezekt naar Luik, waar men de derde dag aanlegde. De terugweg 'per paard' verliep via het

kanaal Luik-Maastricht. Eenmaal zover werden de dieren losgemaakt en gingen de schepen zelf weer de Maas op: huiswaarts nu, naar het noorden, dus met de stroom mee. Bij een gunstige waterstand werden stroomafwaarts snelheden bereikt tot 10km. per uur, zodat de schipper na vier-vijf uren in Maaseik aankwam.

Als het water van de Maas in het voorjaar daalde werd de scheepvaart verplaatst naar de Zuid-Willemsvaart. Uit Luik en omgeving werden o.m. kolen, stenen en kiezel meegebracht, evenals kasseien voor de aanleg van wegen.

...Zo ging het er eens, lang geleden aan toe, daar 'waar de brede stroom der Maas statig zeewaarts vloeit'!

143

Gedwongen godsdienstigheid te Maaseik ca. 1610.

144 M. Hendrickx

Tijdens het bestuur van Robert van Bergen (1557-1564) blijkt uit een brief dat deze Luikse prins-bisschop op de hoogte was van de invloed die de Reformatie uitoefende aan deze kant van de Maas, vnl. in de omgeving van Maaseik, Dilsen en Stokkem. Niettegenstaande het feit dat de prins-bisschop meerdere maatregelen trof om dit te verhelfen bleven de hervormingsgezinden hun invloed behouden en zelfs uitbreiden.

In oktober 1566 brachten de preken van Herman Moded de Maaseiker bevolking in opstand tegen hun bisschop en grepen de Calvinisten de macht. Op 13 december daaropvolgend werden alle Maaseikenaren "appréhensible" verklaard door het Luikse gerecht en reeds op 24 december volgde het vonnis: de stadsprivileges werden afgeschaft en er werd bedreigd met strenge straffen, o.a. het slopen van de omwalling.

De opstandige stad gaf echter niet toe, zodat in april 1567 Gerard van Groesbeek (1564-1580) Maaseik en Stokkem tot onderwerping dwong. Zo ontsnapte dus Maaseik aan de beeldenstorm die o.a. Maastricht en

Hasselt wel teisterde.

Maar ook onder het bewind van Ernest van Beieren (1581-1600) behield de Reformatie zekere invloed te Maaseik, waar een gereformeerde gemeente stand hield.

In 1588, 1590, 1595, 1597 en 1598 zond de prins-bisschop jezuïeten uit Maastricht, onder leiding van Nicolaas Fal, naar Maaseik om er het katholieke geloof terug ingang te doen vinden. Hoe de toestand op godsdienstig gebied er in 1588 was weten we dank zij het te Rome bewaard verslag van Pater Fal.

We citeren H. Jacobs, s.j.

"We weten niet welke de inlichtingen en de verwachtingen waren die de paters van Maaseik hadden, maar de feitelijke toestand die zij er aantroffen was allesbehalve verheffend. Er werd aan de kinderen geen catechismus meer gegeven; een schoolmeester die volstrekt niet aan zijn godsdienstig-opvoedende taak voldeed en door de pastoor al vaker vermaand was, bleef zijn heilloze invloed uitoefenen. Velen hadden sinds jaren niet meer gebiecht noch de mis gehoord; menigeen sympathiseerde zonder meer met de leer van Calvinijn. De zedeloosheid was sterk toegenomen. Het sacrament van het Vormsel was al twintig jaar niet meer toegediend en het geprofaneerde kerkhof was nog niet opnieuw kerkelijk ingezegend. Het luiden van de klokken bij bepaalde kerkelijke gelegenheden was in onbruik geraakt. Er was groot gebrek aan goede boeken, ook op de scholen, en aan voorwerpen als rozenkransen. De paters vonden tot hun ontzetting in een kerk twee altaren totaal verwaarloosd en vervuild. Toediening van het H. Oliesel en de gebeden voor stervenden kende men sinds jaren niet meer. Het kerkbezoek was sterk gedaald, en zelfs op feestdagen zoals Hemelvaart kwam er nauwelijks iemand naar de mis. Van door de paus verleende aflaten en in het algemeen van het pauselijk gezag had men geen hoge dunk."

Niettegenstaande de jezuïetenpreken en de acties van de drost van Stokkem, die

de hervormers het leven zuur maakte, bestond het Calvinisme in 1595 te Maaseik nog.

Uiteindelijk "bekeerden" sommige burgers zich, anderen verlieten de stad vrijwillig, terwijl op 16 augustus 1596 36 inwoners en hun gezinnen verbannen werden. Dit alles bracht niet alleen verdeeldheid tussen de burgers maar ook in vele Maaseiker families, waarvan een deel katholiek bleef en een deel protestant werd, zoals bvb. de familie Bex.

De verbanning van meerdere bekwame en ondernemende Maaseikenaren had ook een nadelige invloed op de handel, de nijverheid en de uitstraling van het stadje.

Rekening houdend met al deze gebeurtenissen kunnen we dan ook begrip opbrengen voor de wijze waarop de stedelijke overheid een zekere godsdienstige dwang uitoefende op haar burgers.

Zo vermelden de Maaseiker Statuten, die einde 1610 overgenomen werden uit een mogelijk iets ouder register, als eerste artikel uit het:

"Reglement van Borgers en inwoonders deser stadt.

Dat sich niemands man, oft vrouwe vervoorderen sal eynighe onschemele reden, ofte blasphemien te doen, ofte spreken, ende te sweeren bij alle Godts Heiligen, Godts lichaem, Godes hert, Godes vleys, Gods bloet, bij de wonden ons heeren, bij dat oordeel Godts, oft desgelijcken der eijn den anderen vloeckden metten droesen, pestilentien, ridden, st. jans orel, oft derre gelijcken die sal broecken soo dick, ende mennigwerff eijnen golt gulden."

Verder was het ook gebruikelijk, zo lezen we, dat alle gezworenen, meesters van de ambachten en schoolmeesters, vooraleer hun eed af te leggen, moesten luisteren naar de voorlezing van volgende tekst:

" Cort begrijp der Professie, oft belijdenisse des geloofs.

- Voor den eersten ick geloove alle ende iedere punten begrepen in de twelf articulen des geloofs.
- Daerenboven alle ordinantien, ende statuijten van de H. Catholijcke kerck ende apostolijcke handtleveringe ofte traditien.
- item datter sijn in de catholijcke kercke van onsen salighmaecker christus jesus ingestelt seven sacramenten, ende onder allen het heijligh sacrament des altaers in het welck ick belijde en bekenne tegenwoordigh te sijn onder de gedaente des broets en wijn het waerachtigh heijligh lichaem en bloet onses heeren jesu christi.
- item ick belijde, ende houde voor goet alle ceremonien de welcke de H. kercke in het uijtrijcken der seven sacramenten is gebruijckende.
- item ick bekenne ende geloove vastelijck dat in het heyligh sacrificie der misse opgeoffert wordt het lichaem ende bloet onses heeren jesu Christi, ende dat het selve sacrificie nut ende te baet compt aen levende ende dooden.
- item ick geloove vastelijck datter is een vaegenvier, en dat die sielen die daer sijn door bidden ende goede wercken der geloovige connen geholpen woorden.
- item dat de heiligen met christo in den hemel regnerende nuttelijck ende tot baet der geloovigen als middelaers tot Godt moegen aengeroepen woorden.
- item dat de heijlige kerck sonder superstitie, ofte afgodderie is eerende, ende in de kercken stellende de beelden der heijligen.
- item ick geloove dat Christus die H. Kerck heeft macht gegeven aflaten uijtje deijlen, ende dat die selve aflaten aen de geloovige profitich ende dienstbaer sijn.
- item ick geloove ende houde

145

- vastelijck, dat die catholijcke heilige roomsche ende apostolijcke kercke is de moeder, hoofd ende leraresse van alle andere kercken aen de welcke, ende desgelijckx aen den Paus van Roomen geloeve, ende sweeren ick gehoorsaemheijt ende eer, ende geloove oock, dat den selven Paus van Roomen is den wettigen successeur ende naevolger van den eersten Paus St Peter van christus gestelt.
- voorts oock geloeve ick ende houde voorgoet alles wat het H. consilie van Trente ende andere wettige consilien ofte geestelijcke rechten hebben verordonneert ende de christenen voorgehouden, ende ter contrairen alles wat die H. kercke heeft gecondemneert ende is houdende voor dolinge ende valsche leeringe dat verwerp ick oock, ende houde voor sulcx: ende belijde oock dat niemant buijten de waerachtige christen katolijcke kerck kan totter saelichheijt geraecken, beloeve oock ende sweer dat ick 't selve geloeve in alles in 't cort ende int' lanck, soo in mijne persoon, als in mijne familie ende die gene die onder mijn gebiedt sullen staen sal onder houden ende doen onderhouden naer mijn vermoegen ende daer bij leven ende sterven: dit sweer ick ..... soo wil mij Godt helpen ende alle sijne lieve heyligen Amen."
  - zie ook in : Maaseik ontstaan en groei van een grensstad, door meerdere auteurs, Antwerpen, 1994, de bijdragen door:
    - G. Mersch, Habsburgse invloed en opkomend protestantisme (eerste helft 16e eeuw) en J. Venner, Maaseik onder Gerard van Groesbeek en Ernst van Beieren (1565-1612).
    - H. Jacobs, s.j., Een Maastrichts bericht over de parochie Maaseik uit 1588, in: De Maasgouw, jg. 108 (1989) 143-148.
    - M. Hendrickx en H.H.Zech, De Maaseikse familie Bex in Duitsland, Limburg, 42 (1963) afl. 7-8, p. 115-118.

Voor een duidelijk overzicht van de protestantse periode te Maaseik verwijzen we naar:

- W. Bax, Het Protestantisme in het bisdom Luik vooral te Maastricht 1557-1612. 's Gravenhage, 1941, zie vooral 236 - 241 en 356 - 361.
- J. Venner, Maaseik 1566-1667, Een kleine Luikse stad, beroerd door godsdienststroeubelen, in opstand tegen de prins-bisschop. in : Het Oude Land van Loon, jg. 39 (1984) 207-228.

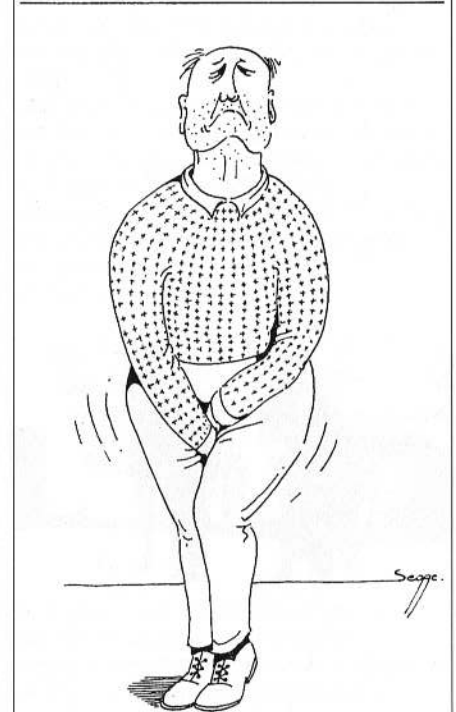
Waar der vad'ren schoone taal klinkt met held're kracht;
Waar men kloek en fier van aard vreemde praal veracht;
Eigen zeden, eigen schoon, 't hart des volks bekoort:
Daar is mijn Vaderland, Limburgs dierbaar oord !
(3de strofe van het Limburgs Volkslied)

1. Vreug op is gei profi-jt
vreug hónger, vreug sji-ijt!
2. Dao hink de punjer achter de duur = wordt gezegd tegen een jongen als hij ergens wil vrijen, waar gewikt en gewogen wordt of de vrijer aan de eisen van de jongedochter en vooral aan die van de ouders voldoet m.b.t. afkomst, gedrag, vermogen, enz.
3. Dae haet vluuë op zi-jne start = hij verbeeldt zich heel wat.
4. Dae doug van geine kant = die deugt nergens voor.
5. Fluitende vrowluj en krèjjende hinne douge neet = meisjes die fluiten en kippen die kraaien deugen niet.
6. lech bèn keps = ik heb niets meer, ik heb alles verloren, ik ben blut.
7. Eine mins moot get mètmake, ieër t'r van awwerdóm sturf = een mens kan wat meemaken in zijn leven.
8. Dao mó't nog hieël get water de Maas aafgoeën = het zal nog lang duren.
9. Dae kri-jg de wèndsj van vääor = die ondervindt heel wat tegenstand.
10. Dae haet het vèt van bènne, wi-j de geite = die ziet mager uit maar is toch sterk.
11. Dae sjit diech get = reken maar niet op hem.
12. Dae bezeikt diech = die bedriegt je.
13. Op dae, dao hób iech het neet sti-jf op = hem vertrouw ik niet.
14. Maak diech mer geinen dikke = wind je maar niet zo op.
15. Emes anders vuur de kar spanne = iemand anders met je eigen karwei opzadelen.
16. Dae kónste de rubbe tëlle = die is

Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden

Tony Van Wijck 147

EMES DAE NEET WÈT OF ER
PIS OF KAK HAET.

broodmager.

17. Dae kri-jg ze uuëver di-j rubbe = die krijgt er flink van langs.
18. Dae sjit zich de boeërd vanne vot aaf = die heeft diarree.
19. Det vroumes haet e gezich wi-j ein vot = die vrouw heeft een lelijk gezicht.
20. Dae haet de vot mèt goud behange = die is zeer rijk.
21. Dae kump mich tot aanne vot = die is klein van stuk.
22. Haw ze het mer van achter, den sjeet ze het weg = over kleine dingen klagen die gemakkelijk op te lossen zijn.
23. Dae brik geine sjöppestieël = die werkt niet te hard, die is lui.
- 148 24. Iech zal dae de naas ins ówtsnówwve = ik zal hem eens flink de waarheid zegge.

Maaseikenaren publiceren .....

Jaak Bergers

Het internaat van de EE. Kruisheren bestaat dit schooljaar honderd jaar (1897 - 1997). Prior Van den Heuvel mocht aanvankelijk alleen leerlingen voor het internaat van buiten het bisdom van Mgr. Doutreloux, bisschop van Luik, inschrijven.

Hierover en over nog veel andere knelpunten schreef kruisheer Roger JANSSEN in zijn inleidend historisch artikel van een goed verzorgd gedenkboek. Het werd op de tweedaagse herdenkingsfeesten tijdens de afgelopen pinksterdagen voorgesteld. Het boek bevat ook een bonte waaier van getuigenissen van oud-internen: o.a. E.H. Theo Oudhuis, Lode Franssens, Jan Peumans en Marc de Loenen. Ook de huidige generatie internen (schooljaar 1997-1998) komt, vooral via foto's, ruim aan bod.

Het gedenkboek "**Intern bij de Kruisheren, moet je geweest zijn**" geeft een duidelijk beeld van de hoogte- en de probleempunten, de evolutie en de toekomstperspectieven van een onderwijsaspect dat ooit betere tijden kende, maar nog altijd reden van bestaan blijkt te hebben.

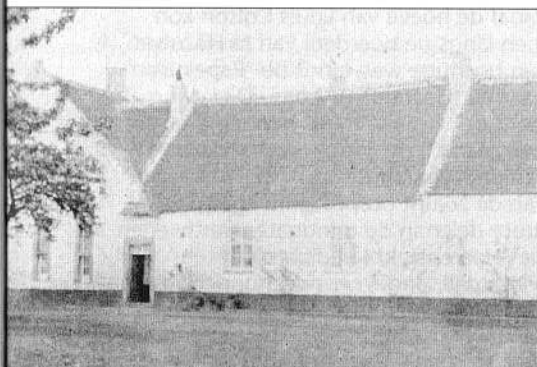
Heel wat internen daagden op voor de vele feestactiviteiten, kochten het gedenkboek en haalden herinneringen aan vroegere fratsen op.

Beheerder André LEVENSTOND en de opvoeders Mathieu HENCKENS en Jos MUERMANS werkten hard aan de samenstelling van het boek. De eindredactie was in de handen van kruisheer Roger JANSSEN.

Aan alle oud-internen (met of zonder kwade herinneringen!) en andere geïnteresseerden: zeker aanschaffen! Prijs: 500 BEF. Bestel- en afhaaladres: Pelsersstraat 33, 3680 Maaseik.

Veel inwoners van Aldeneik en Maaseik zullen een aantal herinneringen hebben aan de pachthoeve "Heerenlaak" te Aldeneik. Omdat mijn vader, Laurent Hons, er tot zijn 29ste levensjaar heeft gewoond, heeft hij mijn zusters en broers en mijzelf veel over de "Heerenlaak" van vroeger verteld. Mijn persoonlijke herinneringen worden bovendien nog opgefrist door het verhaal van mijn oom André Hons en zijn echtgenote Hendrika Nijskens aan Piet Henkens, medewerker aan Het Belang van Limburg. Deze publiceerde zijn aantekeningen onder de titel "De herenboer van Aldeneik vertelt ..." in voornoemde krant van vrijdag 7 september 1973, blz. 11.

De hoevegebouwen.

Het woonhuis van de "Heerenlaak".

De "Heerenlaak" was een indrukwekkende Maaslandse hoeve van het Haspengouwse type, ook wel binnenhoftype genoemd, met omliggende akkers, boomgaarden en weilanden. De totale oppervlakte landbouwgrond bedroeg in 1960 ongeveer 100 ha, waarvan ongeveer de helft akkerland en de andere helft boomgaarden en weiland. Het gebouwencomplex werd door de winterdijk beschermd tegen hoge waterstanden van de Maas. Aan de westzijde van het vierkantig

Geschiedenis van en herinneringen aan "Heerenlaak"

Victor Hons 149

gebouwencomplex lag het woonhuis met zicht op de groentetuin en de akkers. Langs het woonhuis was er de kleine "veldpoort" met een doorgang van het binnenhof naar de akkers toe of omgekeerd.

Aan de zuidzijde van het hoofdcomplex lag de schuur over de ganse lengte met de grote "veldpoort" (richting akkerland) en de grote "Maaspoort" (richting winterdijk en Maas). Naast de schuur lag een vrij grote schaapsstal met daarbij een grote ruimte voor het landbouwmaterieel.

De oostzijde van het hoofdcomplex met links de "Maaspoort" en rechts de toegangspoort tot het binnenhof. Op de voorgrond twee grenswachters met paarden van de "Heerenlaak".

Aan de oostzijde van het landbouwcomplex zag men links de grote "Maaspoort" van de schuur en rechts de grote toegangspoort tot het binnenhof. Dit binnenhof werd voor een groot deel door de mesthoop ingenomen. Tussen de twee poorten stond de koetsgarage, die na 1946 gebruikt werd als bergplaats voor een van de twee tractoren.

Tussen de winterdijk van de Maas en het hoofdgebouw lag de smidse, het werkterrein van de smid van Aldeneik, die er de 45 paarden van de boerderij besloeg (= hoefijzers onder de hoeven spijkeren). De paardenstal lag rechts van de toegangspoort, vanaf de winterdijk bekeken.

150

Aan de noordzijde van de hoeve was de koeienstal ondergebracht met daarboven een zeer grote graanzolder.

Het woonhuis tenslotte, met 3 of 4 slaapkamers, een salonkamer voor feesten, een eetkamer voor de herenboer en zijn familie, een eetkamer voor knechten en meiden en een bakhuis lag aan de veld- of westzijde van het hoevecomplex.

Muurankers vormden het jaartal 1736.

Het hoevecomplex en de landbouwgronden behoorden in het begin van de 19de eeuw toe aan

De mesthoop op het binnenhof met rechts op de achtergrond André Hubert Hons en zijn echtgenote Margaretha Damoiseaux.

mevrouw J.N.Magnée en in 1827 aan haar erfgenamen. In 1861 was de "Heerenlaak" eigendom van Joseph Gadiot-Lenaerts, wonende te Maastricht.

De ligging

De "Heerenlaak" kon men op twee wijzen bereiken: Vanaf de Maasbrug te Maaseik volgde men de weg over de Maasdijk richting NV. Engetra (tegenwoordig Dragetra) om zo verder langs "Dillenhof" richting "Klauwenhof" te gaan. Aan het "Eikelbos" (goed bekend bij vroegere vrijende koppels) volgde men de weg richting "Wiksfabriek", om 20 m voorbij deze dubbele knechtenwoning naar rechts af te slaan in een rechte aardeweg van ongeveer 500 m naar de "Heerenlaak" toe. Vanaf de hoeve van Louis Colson kon men langs de boerderij van Jo Hons via een bochtige weg langs de "Papekuilen" naar de "Heerenlaak" gaan. Deze weg werd de "Groene Weg" genoemd en sloot aan bij de vorige weg in de buurt van de "Wiksfabriek". Van de zojuist besproken wegen zijn grote delen in de grindgaten verdwenen. De "Heerenlaak" lag dichtbij de winterdijk, ongeveer tweehonderd meter verder dan Klauwenhof in de richting van de "Maashuizen".

De bewoners van de "Heerenlaak".

De familie Hons is meer dan waarschijnlijk in 1826 op de "Heerenlaak" terechtgekomen. Tot 1965 werd de hoeve bewoond door vijf opeenvolgende generaties van de familie Hons.

1. Arnold Godfried Hons ° Schimmert 22-7-1797 + Maaseik 19-3-1883)	X	1. Maria Hennis X (een levenloos kind geboren)
2. André Hubert Hons ° Maaseik 2-6-1834 + Maastricht 22-10-1913	X	2. Maria Hélène Petronella Kallen (zes kinderen) Margaretha H. Damoiseaux ° Lutterade Geleen 20-6-1835 + Maaseik 1-3-1905 (acht kinderen)
3. Pierre Andreas Hons ° Maaseik 30-11-1867 + Maaseik 4-8-1923	X	1. Mathilde Maria Nicolai ° Duras 2-8-1869 + Maaseik 2-2-1913 (zij kregen vijf kinderen)
	X	2. Maria Carolina Smeets ° Roosteren 4-5-1872 + Maaseik 17-2-1936 (geen kinderen)
4. André Hons ° Duras 5-2-1900 + Genk 16-7-1983	X	Hendrika Nijskens ° Roosteren 23-6-1901 + Bree 12-6-1986 (geen kinderen)
5. Jacques Hons ° Jeuk 24-4-1935 + Zonhoven 21-4-1995	X	Adette Eyben ° Mechelen a/d Maas 30-4-1937 (vier kinderen)

151

NB Jacques Hons was de jongste zoon van Georges Hons, broer van André Hons.

Het leven op de "Heerenlaak"

Op de "Heerenlaak" werd er in belangrijke mate aan akkerbouw gedaan. Er werden graangewassen geteeld, zoals tarwe, gerst en haver. Daarnaast teelde men er ook suikerbieten en aardappelen. Enkele jaren na de tweede wereldoorlog werden zelfs enkele percelen voorzien voor vlasteelt. De leem-grindgrond was van nature erg vruchtbaar. Het is pas toen men met kunstmeststoffen en sproeimiddelen begon te werken, dat de opbrengsten per ha landbouwgrond aanzienlijk toenamen. Naast de akkers waren er ook boomgaarden en weilanden. Alles wat tussen de winterdijk en de zomerdijk van

de Maas lag was gewoon weiland. Op de winterdijk zelf stonden 4 rijen knotwilgen met daartussen een karspoor. Halfweg tussen de "Heerenlaak" en de monding van de Bosbeek stonden op de Maasweide een aantal populieren. De "Heerenlaak" beschikte over een vrij grote veestapel. In de tijd van mijn overgrootouders en van mijn grootouders waren er 40 à 50 paarden. Om de akkers om te ploegen had men meerdere gespannen van drie paarden nodig, met daarbij telkens een paardenknecht. Bij zo'n grote veestapel was het niet zo verwonderlijk dat er regelmatig dieren gekocht en verkocht werden, zowel paarden als runderen, varkens, schapen en konijnen.

Louis Hons te paard op de winterdijk van de Maas. Hij was de jongste zoon van Pierre Hons en Mathilde Nicolai. Zie ook de knotwilgen op de winterdijk.

152 Te oordelen naar het aantal staanplaatsen in de koeienstal moeten er steeds 30 à 40 koeien op de hoeve zijn geweest. Verder waren er 300 à 400 schapen, 10 à 15 varkens met een wisselend aantal biggen, een onbekend aantal konijnen, kippen, enkele herdershonden en een jachthond. Op de "Heerenlaak" ging men tijdens het jachtseizoen regelmatig op jacht met familie en vrienden, want er waren voldoende hazen en patrijzen op de rustige akkers voorhanden.

Drie grenswachters waarvan de middelste Jan Coolen uit Ophoven is, tijdens de mobilisatie in de schaapsweide van de "Heerenlaak", beschut door de winterdijk. Op de achtergrond de schapen van de hoeve.

De mechanisatie doet haar intrede.

Onder de generatie IV van de familie Hons (André Hons-Nijskens) nam het aantal paarden geleidelijk af tot 4 à 5 stuks, om tenslotte helemaal te verdwijnen en plaats te maken voor de toenemende mechanisatie. Weg met het rijpaard en de rijkoets, waarmee zoveel familieleden aan de tram of trein werden afgehaald en teruggebracht, waarmee men naar de kerk ging of een tochtje maakte om te winkelen. Vanaf 1928 was er op de "Heerenlaak" al een melkmachine. Deze kwam uit Zweden en ze was de eerste in Maaseik. Het aantal melkkoeien dat op een zeker ogenblik gedaald was tot 15 werd terug opgevoerd tot ongeveer 35. Dit was de toestand rond 1950.

André Hons en Hendrika Nijskens

Rond 1935 beschikte André Hons over twee zelfbinders waarbij het graan niet alleen werd gemaaid, maar ook door de machine in schoven werd gebonden. Zij werden door drie zware trekpaarden getrokken, die om de twee uur afgelost werden door andere stalgenoten. Een eerste tractor, aangedreven door een dieselmotor en vrij oncomfortabel kwam er onmiddellijk na de tweede wereldoorlog. Deze trekker werd vrij snel vervangen door twee Fordson-tractoren en een landbouwjeep in 1946. Voor de oogst werd in deze periode nog altijd gebruik gemaakt van de zelfbinders. De schoven werden zoals vroeger nog altijd

op hopen gezet met behulp van knechten, bevriende boeren en familie. Voor het dorsen van het graan werd een beroep gedaan op loondorser Renier Stultjens uit Kessenich, die met zijn zware dorsmachine ongeveer drie weken werk had. Iedere dag was er een graanopbrengst van 20 à 22 ton. "Macaroni Remy" was een van de voornaamste klanten, vooral voor tarwe. In de periode 1955-1965 werd ook een eigen maaidorsmachine of "combiné" ingezet. Voordien had een zekere Pauwels van Elen met zo 'n combiné op de akkers van "Heerenlaak" gewerkt. In de winterperiode vanaf 1955 werd voor de verwijdering van de stalmest een beroep gedaan op een kraan van René Voets uit Aldeneik, zodat dit werk nog slechts een klus van enkele dagen betekende in plaats van enkele weken in vroegere tijden.

Varia over de "Heerenlaak"

De Maasoverstromingen. In 1880 en 1926 is de Maas op diverse plaatsen buiten haar oevers getreden. In die jaren werd de "Heerenlaak" evenmin als andere boerderijen in het Maasland van de waterlast gespaard. In 1926 moest de ganse veestapel over de Maasdijk worden gedreven om overgebracht te worden naar de St.-Janshoeve, waar Laurent Hons woonde. Vóór de evacuatie stonden de koeien en paarden en de rest van het vee in het water, zodat de toestand op dat ogenblik

Overstroming van de Maas in 1926.

erg gevaarlijk werd. In de keuken en de andere plaatsen van de woning stond het water 20 cm hoog.

De wiksfabriek. Enkele honderden meters van de "Heerenlaak" lag de dubbele knechtenwoning, een lang-gevelgebouw dat de naam "wiksfabriek" meekreeg. "Wiks" betekent in ons dialect eigenlijk schoensmeer of schoencrème. Deze naam is het eerst uit de mond gekomen van aannemer Sybers uit Aldeneik, die dit gebouw daar heeft opgetrokken. Het werd eerst bewoond door de gezinnen Frans Coolen-Berben en Mathieu Dirckx-Deckers. Nadien werd deze woning toevertrouwd aan de familie August Coolen-Naus. Een bijzondere knechtenfamilie was Jan Jame uit Ophoven en zijn vier zonen die op de "Heerenlaak" werkten.

Grijsgeklepte hengst met als ruiter Jan Coolen uit Ophoven, vroegere paardenknecht, hier als lid van de Grenswacht.

Dit zijn, jammer genoeg, nog slechts mooie herinneringen aan het schilderachtige bouwwerk dat roemloos van de kaart werd geveegd omwille van enkele honderden ton grind voor de NV Drageira. "Jammer ..... Doodjammer!", zo schreef P. Henkens in zijn artikel over de herenboer van Aldeneik. De gebouwen konden gemakkelijk omgebouwd worden tot een exclusief restaurant, een kinderboerderij met manege en daarbij een stallinggarage voor zeilboten of speedboten. Dit zou allemaal veel minder gekost hebben dan de nieuwe gebouwen die in de Herenlaak-jachthaven achteraf werden gebouwd. Men zou bovendien een zeldzaam exemplaar van een

Haspengouwse hoeve in het Maasland bewaard hebben voor de toekomst. Helaas! De grindhonger was te groot en de interesse van plaatselijke en provinciale politieke verantwoordelijken te klein. Een visie op termijn voor het behoud van plaatselijke gebouwenjuweeltjes was in de jaren tussen 1960 en 1970 totaal niet bestaande. Men had de landbouwgronden rond het gebouwencomplex best kunnen ontgrinden en later de grindgaten terug kunnen opvullen. De niets ontziende grindravage in de Heerenlaak kan niet meer hersteld worden. Jammer voor Aldeneik, voor Maaseik en het toerisme in het Maasland.

154

Pierre, Andreas, Hubertus HONS
° Maaseik 30.11.1867
+ Maaseik 04.08.1923

Mathilde NICOLAI
Eerste echtgenote van Pierre A.H. HONS
° Duras 02.08.1869
+ Maaseik 02.02.1913

Onlangs kwam onze redactie toevallig in het bezit van een merkwaardig krantenartikel uit het Nederlandse dagblad *De Nieuwe Rotterdamse Courant-Handelsblad* van 21 maart 1998 over onze in 1996 overleden medeburger Hein Popowitz. Wij laten deze tekst hieronder volgen:

Iemand stuurde me een bidprentje waarop in korte trekken het leven van Heinrich Popowitz werd beschreven. Ik ben volstrekt vreemd in de wereld van de bidprentjes, maar deze tekst vond ik eigenlijk wel treffend, in zijn oprechte eenvoud hier en daar zelfs poëtisch ('een hart zo groot als zijn handen'). En er zat zo'n typisch verhaal-van-na-de-oorlog aan vast.

Heinrich Popowitz was in 1926 geboren in Dortmund. Zijn vader moet afkomstig zijn geweest uit Roemenië.

Op zijn zeventiende werd Heinrich onder de wapenen geroepen en na een opleiding van drie weken stuurden ze hem naar het front. De kogels horen fluiten, zei hij wel eens, was zo erg nog niet. Van fluitende kogels wist je tenminste zeker dat ze voorbij waren. Hij werd in Denemarken gevangen genomen en toen de geallieerden hun krijgsgevangenen onder elkaar verdeelden, werd Heinrich aan de Belgen toegewezen, eerst Zwartberg, daarna Waterschei. Je kon, zei hij wel eens, beter Vlaamse bewakers hebben dan Waalse. Vlamingen waren gemoedelijker. Vlamingen kon je (wederzijds in het dialect) tenminste verstaan. Na verloop van tijd kwam hij naar Maaseik. Daar stond (en staat) de St. Janshoeve, een voormalige kloosterboerderij, gebouwd in de vorm van een hoefijzer. In het reusachtige woonhuis bespeur je nog steeds iets van devotie en chambrettes.

Hier leefde (en leeft) de familie Hons. Marcel, een van de vijf kinderen, was toen een jaar of twaalf. "Hier in de buurt", zegt hij, "woonde iemand die bij de bewaking van die

krijgsgevangenen betrokken was. Zo kwam *papa* op het idee daar een knecht aan te vragen."

Eerst kregen ze Horst. Horst was verbitterd. Die keek 's morgens naar het oosten, waar de zon opkwam, waar zijn vaderland lag. Horst had hartzeer, en dat kon hij heel goed onder woorden brengen. Ze corresponderen nog steeds met hem.

En toen, met Kerstmis '47, kwam Hein. Hein had eigenlijk al terug gemogen naar Duitsland, maar hij was zijn familie kwijt. Alle mogelijke brieven had hij geschreven, nooit antwoord.

Zo werd hij opgenomen in een andere kring, die van de familie Hons. Marcel: "Dat was een van de sterkste punten van mijn *papa*: een arme mens was voor die ook een mens. Samen werken, dan ook samen eten. Vanaf de eerste dag heeft Hein bij ons aan tafel gezeten. Vanaf het eerste begin hebben we ons brood met Hein gedeeld".

Hoe de beesten werden gevoerd en de stallen uitgemest. Hoe de paarden werden aangespannen voor de ploeg. Gemengd bedrijf natuurlijk, van een toom biggen tot een bongerd met kersen en een veldje met rogge.

Een verhaal van verzoening

Koos van Zomeren 155

Tegenwoordig alleen nog maar melkvee. Hein was een dierenvriend. "Die kon geen koe passeren", zegt Marcel, "of er moest een aaïke af."

Van 1950 ongeveer dateert een foto van Hein in een winkelstraat in Maaseik. Sigaret tussen wijs- en middelvinger van de linkerhand. Keurig in het pak. Jasje met een dubbele rij knopen, stropdas met een metalen clip. Hij kijkt je afwachtend aan. Rond zijn lippen plooit zich een scheef lachje, aan de ene mondhoek een beetje verlegen, aan de andere een beetje verdrietig. Zo ziet het er dus uit, noteer ik bij deze foto, zo laat een oorlog zijn soldaten achter. Maar dat is misschien nogal zwaar aangezet bij een 25-jarige jongeman, die door de straten van Maaseik op weg was naar de kermis. Mét een stel kornuiten. Stil en teruggetrokken was hij, maar niet eenzaam, geen zonderling. Hij had zijn eigen vrienden, hij onderhield zijn eigen sociale contacten.

Marcel: "Later klaagde hij weleens dat hij geen meisje had kunnen krijgen omdat de mensen zo anti-Duits waren. Maar als je hier op de fiets stapt, ben je met acht kilometer in Duitsland. Als hij had gewild, had hij zo een meisje kunnen gaan halen."

Het moet in '56 zijn geweest dat Hein te horen kreeg dat zijn eigen familie nog wel degelijk bestond. Zijn broer kwam hem opzoeken. Die had vijf jaar lang in Russische krijgsgevangenschap geleefd. Die vertelde dat maar een kwart van de mannen dat had doorstaan. Hun moeder bleek in Fockbek te wonen, ergens hoog in Sleswijk-Holstein. Daar stond voor Hein een steen op het kerkhof. Overleden: datum en plaats onbekend. Dus die hebben ze toen maar laten verwijderen.

Hein bleef op de St. Janshoeve. Belg is hij nooit geworden, maar Duitser was hij ook niet meer. Hij peinsde er bijvoorbeeld niet over om zijn stem uit te brengen bij verkiezingen. Die hebben mij genoeg leed gedaan, zei hij dan.

Marcel: "Hein bleef altijd kalm. Hier op de boerderij begon zijn werk eigenlijk waar mijn geduld eindigde. De omheiningen nakijken. Champignons plukken in de wei. Afwachten tot de waterbak was volgepompt met water - een bak van tweeduizend liter; dat kon wel drie kwartier duren. Of als er een knoopje moest worden gelegd in de draad van het collier van mijn vrouw... of als de scherven van een gevallen kommeke weer aan elkaar moesten worden gelijmd... hij had nooit haast. Er was eens iemand die hem zo bezig zag, en die zei: geen wonder dat Hitler de oorlog verloren heeft. Maar wij zeggen: dat hebben wij aan Hitler te danken, dat Hein bij ons gekomen is".

De laatste foto is van juli 1996, toen Heins zeventigste verjaardag werd gevierd in de wetenschap dat er hierna voor hem geen verjaardagen meer zouden zijn. Hein met zijn zuster Martha in de moestuin, zijn moestuin. Samen

Zalig de zachtmoedigen;
want zij zullen het Land bezitten.
(Matt. 5:4)

Vroom aandenken aan

DE HEER
Heinrich POPOWITZ

Dortmund, 8 mei 1926
Maaseik, 3 november 1996

Hein
die eerst ver in Duitsland leefde
dicht bij de Poolse grens
die 17 was toen hij zijn familie verliet
omdat hij naar de oorlog moest
die bij de val van Berlijn krijgsgevangen werd
en naar de streek van Genk gevoerd
om er in de koolmijn te werken
die met Kerstmis '47 naar de Sint-Janshoeve kwam
langzaam terug vrede vond
en slechts in '56 vernam
dat zijn moeder, zijn zussen en broer nog leefden

Hein
die intussen de toeverlaat van Papa geworden was
daarna van Marcel en Madeleine
de "fi" van Maman
"Hein van Hons"
Hein van ons
onze oudere broer
die zich steeds op de achtergrond hield
maar op wiens schoot de kinderen zaten
de kleinkinderen en daarna de achterkleinkinderen
die een hart had zo groot als zijn handen
die zacht was voor dieren, de groententuin onderhield
en geen zorgen kende
maar overal te hulp kwam waar hij helpen kon
"Alles in orde?" - "Um zo besser" - "Tot weer wat is!"

Lieve Hein
die ongeneeslijk ziek werd
veel pijn verdragen moest
maar altijd tevreden was
en die tijdens zijn lange doodstrijd
zolang zijn ogen nog helder waren
onze handen vasthield en naar ons glimlachte

Dag Hein
we missen u nu al zo

De families POPOWITZ/POPOVIECS en HONS
danken u voor uw gebed en bliken van
medeleven

bewonderen ze een tros druiven, zijn druiven.

Het jasje valt hem nu veel te ruim. Broodmager. Uitgemergeld door zijn ziekte. In zijn gezicht heeft de pijn diepe groeven getrokken. Het staat schever dan voorheen. Je herkent onmiddellijk het lachje dat hem om de lippen speelt, maar wat eerst nog zweemde naar verlegenheid en verdriet, vertoont nu alleen maar vriendelijkheid.

Bron: Nieuwe Rott. Cour.-Handelsblad. 21-3-1998.

De Boerenkrijg in Maaseik, een randverschijnsel? (2)

158 dr. Roger Janssen o.s.c.

In de vorige aflevering van De Maaseikenaar besteedden wij aandacht aan de ontwikkelingen, die tot de Boerenkrijg hebben geleid: de veroveringstochten van de Fransen, de nieuwe orde en de toenemende ontevredenheid onder de bevolking in de jaren 1795 - 1797. Enkele aspecten hebben wij doorgeschoven naar een volgende aflevering, met name de invoering van de conscriptie, de economische malaise en de mentale ontwrichting van de samenleving. Aan deze aspecten, aan het verloop van de Boerenkrijg zelf en aan zijn onmiddellijke weerslag op Maaseik en omgeving willen we nu aandacht schenken.

4. De boerenopstand van 1798...

□ Het verzet tegen het decreet van 1792 was niet gepaard gegaan met geweld. De plaatselijke bevolking had haar ongenoegen alleen met woorden uitgedrukt. Zes jaar later greep ze echter wel naar de wapens. Het protest bleef nu ook niet beperkt tot de stedelijke milieus. Meer nog: nu was het vooral de **plattlandsbevolking** die haar opgekropte woede plots deed ontladen in een spontane revolutie. *Juist omdat de*

*motoren van het verzet hoofdzakelijk buiten de steden te vinden waren, wordt deze opstand in de geschiedenisboeken aangeduid als de Boerenkrijg. Twee oorzaken van dit verzet hebben wij in de vorige aflevering reeds belicht: er heerste een algemene misnoegdheid over de Franse bezettingspolitiek en de bevolking voelde zich aangetast in haar meest essentiële waarden toen de Franse overheid radicale, antikatholieke en zelfs antigodsdienstige maatregelen invoerde. Een derde oorzaak was de invoering van de **conscriptie**: de wet van 5 september 1798 kondigde aan dat alle mannen van 20 tot 25 jaar konden opgeroepen worden voor een verplichte dienst in het*

Franse leger. Nu was het al eeuwen geleden dat de legerdienst nog was opgelegd in de Nederlanden. De vorsten hadden steeds hun eigen troepen betaald (= beroepslegers). De conscriptie betekende vooral voor de al verarmde boerenbevolking een zware bijkomende belasting. Ze verklaart waarom de strijd zo plots ontbrandde en waarom ze met zulke hardnekkigheid werd gestreden.

□ De Boerenkrijg kende een volgend verloop:

- De Boerenkrijg begon met een belastingsincident (= typisch voor de boerenopstanden in het ancien regime) in Overmere, een dorp bij Dendermonde. Op 12 oktober 1798 kwam een deurwaarder in het gezelschap van Franse soldaten beslag leggen op de inboedel van een man die zijn belastingen weigerde te betalen. Andere, vooral jonge dorpingen, verhinderden hem om zijn werk te doen en onder de leuze 'Vivat de keizer' grepen zij naar de wapens en verjoegen de deurwaarder en de soldaten. Wat

later werd de rel gemakkelijk bedwongen door de rijkswachtbrigades, maar de toon was gezet: drie maanden lang overspoelde een protestgolf vooral het noordelijk landsgedeelte. *Het ging er om een echte burgeroorlog tussen jakobijnen en traditionalisten, om een 'Vendée belgique', die de plaatselijke overheid meer dan eens ernstig verontrustte.*

- Of het nu ging om incidenten in West-Vlaanderen of in Limburg, in dorpen of in kleine provinciestadjes, telkens botste men op een aantal constanten in het gedrag van de opstandelingen:

* Hun leuze was dezelfde als die van het patriottenleger van 1789: Pro aris et focis, voor outer en heerd, vaak op paradoxale wijze aangevuld met 'vivat de keizer'.

* Hun programma werd nooit verder geëxpliciteerd, maar behelsde

- de verdrijving van de Fransen en de terugkeer van het keizerlijk gezag
- de verdediging van kerk en godsdienst
- de afschaffing van de conscriptie om bij de eigen haard een waardig bestaan te kunnen leiden.

159

Daden van verzet tegen de Franse bezetters op het platteland, naar een tekening door Ed. Geelhand, z.j. (foto Museum Taxandria, Turnhout)

LAN 7ma de la République Française Une & Indivisible. Le trente Brumaire à deux heures du matin, est venu chez moi Commissaire du Directoire Exécutif près le Canton de Ruremonde soussigné, le Citoyen Van Wylick Président du dit Canton, qui m'a annoncé, que le Citoyen Simard Agent Municipal de Maseyk, accompagné du Citoyen Ferguson, faisant la fonction de Secrétaire en Chef près de sa Municipalité, et du Citoyen Nagels Directeur de la Poste aux Lettres à Venlo, venaient d'arriver chez lui, et lui avaient annoncés, que les Brigands au nombre de six cens, s'étant portés sur Stamproy, étaient entrés à Maseyk à huit heures & demi du soir; qu'ils sont entrés à l'improviste, qu'ils ont été surpris, et que dans le nombre, qu'ils ont vu, ils ont remarqués, que quantité de Brigands précités n'étaient armés que de fourches batons &c. Que la moitié seulement avait des fusils, qu'ils étaient mal vêtus, déchirés, et faits comme des voleurs. Le Citoyen Nagels a ajouté d'avoir vu arrêter son frere par ces scélérats à quatre pas de lui, que certainement il était haëché, mais que le Citoyen Jean Pierre Hex, qui était muni d'un arme également comme son frere précité, avait fait un cris perçant et après plaignit en criant JESUS MARIA, que certainement les Brigands lui avaient passés leurs bayonnettes à travers du corps; que les trois Citoyens précités n'ont eu que le tems de courir vers la porte de la meuse, pour tenter de la traverser et sauver leurs vies; qu'une minute plus tard ils étaient sacrifiés, et qu'en passant la meuse ils avaient dû se coucher ventre à terre dans la barque pour se soustraire aux coups de feu, dont ils étaient menacés par les Brigands, qui étaient déjà arrivés au bord de la meuse, qui juraient comme des furieux sur le passeur d'eau pour faire amener la barque à leur bord, qu'étant heureusement arrivés à l'autre rive, ils avaient entendu deux feux de fil très bien nourris; qui avait été fait dans la Place de Maseyk, que cinquantes employés des Douanes repliés à Maseyk, étant très bien armés, s'étaient sauvés; le Citoyen Nagels a aussi ajouté que le Commissaire du Directoire exécutif près le Canton de Maseyk venant de sortir de chez son Pere était malheureusement tombé au pouvoir des Brigands,

162

Verslag van commissaris Bovier over de inval te Maaseik van 600 brigands, voor de helft bewapend met geweren en de rest met rieken, stokken enz.

republikeinse feesten. De meeste Maaseikenaren zagen hierin een aanslag op het katholiek geloof en weigerden de zondag op te geven.

* De tijd van de kerkklokken was voorbij, maar nu werden de klokken geluid telkens als de Fransen een overwinning boekten. Op 6 juli 1798 was er klokken-gelui omdat Malta veroverd werd.

* verschillende ondergedoken priesters werden gearresteerd. Eén van hen was kruisheer Arnoldus Coopmans, die op 7 maart werd aangehouden en naar Maastricht werd gebracht om van daaruit gedepoteerd te worden. Coopmans ontsnapte echter en vluchtte naar Duitsland.

- Op 25 oktober 1798 meldde Girard dat de brigands het departement van de Nedermaas naderden. De inwoners van het departement werden opgeroepen om zich tegen de opstandelingen te vereren. Vijf dagen later was er grote beroering in Maaseik. Agent Simard meende uit de strakke gezichten te mogen afleiden dat er iets broeide. Commissaris Dodé werd uitgejouwd en besloot dat hij voortaan een honderdtal soldaten nodig had om de orde te kunnen handhaven. Overigens had hij geen goed oog in de nachtelijke processies, die in Thorn naar de kapel van Onze - Lieve - Vrouw van Lorette gehouden werden. Tevens benauwden hem de bedreigingen die in Maaseik naar de hoofden van de Fransgezinden werden geslingerd.

- Op 5 november 1798 kreeg opperwachtmeester Dieudonné de opdracht om met drie rijkswachtbrigades de kantons Maaseik, As, Bilzen en Mechelen-aan-de-Maas te door kruisen, omdat het volk er opstandig leek te zijn.

- Op 12 november 1798 moest hij inderdaad agent Bernard in Stokkem beschermen tegen de woedende bevolking.

- Op 19 november 1798 brak er grote paniek uit in Maaseik. De Fransman Thierry Henry, die kantoncommissaris van Peer was, vluchtte toen hij het bericht ontving dat de brigands Peer naderden. Op 19 november 1798 kwam hij te Maaseik aan. De poortwachters van de Bospoort, die de gevluchte commissaris voor brigands aanzagen, sloegen alarm. Daarop vluchtte commissaris Dodé, met in zijn gezelschap Louis Magnée, Jacques Nijssen, Pierre Tulleneers en enkele rijkswachters. Amper waren zij met bootjes de Maas overgezet of er vielen schoten. Niemand raakte gewond. Dodé spoedde zich naar Maastricht. Simard, Fergusson (dienstdoend secretaris) en Nagels (directeur van de brievenpost in Venlo) vluchtten naar Roermond. Zij alarmeerden Bovier. Al vlug kwam aan

het licht dat er geen brigands in de streek waren en dat er dus sprake was van loos alarm. Op aandringen van Girard en Dodé trad het gerecht toch in werking om de paniekzaaiers op te sporen en te bestraffen.

- Op 22 november 1798 liet Dodé P.J. Tulleneers en P. Swillens een verklaring afleggen over de gebeurtenissen in Maaseik. Terwijl de brigands in Mol verslagen werden en zich terugtrokken, drong Girard er bij Bovier op aan de paniekzaaiers van Maaseik te vervolgen. Zeven dagen later raakte bekend dat verschillende vooraanstaande Maaseikenaren ervan verdacht werden te sympathiseren met de brigands. Onder de verdachten bevonden zich dokter Van der Meer, oud-burgemeester Van den Borne en H. Gelders.

- Op 11 december 1798 werd de zaak van de 'paniek van Maaseik' geopend voor de correctionele rechtbank. Acht dagen later verklaarde de rechtbank zich onbevoegd.

□ oorzaken van de mislukking van de Boerenkrijg:

- het uitblijven van buitenlandse hulp ondanks alle geruchten daarover ...

- De boeren misten elke militaire ervaring: ze hadden nooit legerdienst volbracht; een centraal gezag ontbrak, ook al kon men rekenen op enkele charismatische leiders, zoals Van Gansen, Corbeels en Ellen.

- Omdat het amateurisme van de opstandelingen, zeker in de steden werd geconfronteerd met het beter bewapende en even verbeterde Franse leger, slaagden de boeren er niet in belangrijke steden te veroveren. *Meer nog: de boeren stonden wantrouwig tegenover de stedelingen die zij ervan beschuldigden niet genoeg mee te werken voor de goede zaak. Dit gevoelen van wantrouwen was wederkerig: de burgers van de steden stonden huiverig tegenover de brigands die hun al wankelende positie nog meer kwamen verstoren en de reputatie hadden van wild tekeer te gaan. Om die*

reden zou het verkeerd zijn de Boerenkrijg als een nationale beweging te beschouwen, een voorbode van de Belgische Revolutie van 1830. In de romantische en Belgicistische geschiedschrijving is ze vaak zo voorgesteld. Ondanks de grote aanhang ging deze beweging niet uit van een nationale consensus: de inwoners van de grote steden en het zuidelijk deel van het land volgden de beweging niet. En dat de Oostenrijkse keizer terugkwam in de strijdkreet van de opstandelingen, wijst er voldoende op dat die niet eensgezind dachten aan de vestiging van een onafhankelijke Belgische staat. Ze wilden slechts de Franse overheerser verdrijven om de terugkeer van hun legitieme vorst mogelijk te maken.

□ De onmiddellijke gevolgen van het mislukken van de Boerenkrijg:

- Was de Boerenkrijg een spontane opstand of een onderdeel van een aantal internationale intriges waarin Engeland, Oostenrijk en een aantal émigrés een rol speelden?

* Volgens professor Van Werveke vertoonde de Boerenkrijg door haar spontaniteit en ook door de ongecoördineerde gang van zaken en door het vrijwel ontbreken van kaders veel meer verwantschap met de klassieke boerenopstanden van het ancien regime dan met een contrarevolutionaire beweging met concrete doelstellingen, met een duidelijke strategie en met leiders die hun beslissingen aanpasten aan de belangen die op het spel stonden.

* De brigands waren bezielde van een sterk godsdienstig elan, maar ze waren slecht bewapend en bezaten geen militaire ervaring.

- De gevolgen van het mislukken van de Boerenkrijg waren groot:

* onderdrukking van de godsdienstige elementen: de kerkklokken werden verwijderd, 450 à 500 priesters werden gearresteerd en ongeveer 3000 personen

163

werden van hun vrijheid beroofd.

* De conscriptie werd meedogenozer voortgezet, mede door het inzetten van mobiele colonnes die de departementen doorkruisten op zoek naar deserteurs of weigeraars. Bovendien nam de op de plaatselijke bevolking uitgeoefende druk toe door de gevangenneming van gijzelaars, die tevens werden vastgehouden om het innen van de belastingen te versnellen.

□ De nasleep van de mislukte Boerenkrijg in Maaseik:

- Op 25 november 1798 overhandigde Girard de geheime deportatielijsten aan kapitein Claussin en gaf hem het bevel uit de rijkswachters mobiele colonnes te vormen om de priesters op te sporen in de noordelijke kantons.

- De jongens die op de conscriptielijst stonden, zouden op 14 januari 1799 samen met kapitein Kreymans naar Maastricht vertrekken. Kreymans moest alleen vertrekken. Alle dienstplichtigen waren gevlucht.

- Op 22 januari 1799 ondervroeg Grambusch rijkswachter Mathieu Conings, die ervan verdacht werd medeplichtig te zijn aan de moeilijkheden in Maaseik op 19 november 1798.

- Notaris J.M. Van den Borne werd op 14 februari 1799 door de centrale administratie in Maastricht geschorst. Op 25 april werd hij samen met Van der Meer naar Maastricht gebracht voor ondervraging en weer vrijgelaten.

- De procesbundel over de paniekzaaiers van Maaseik was op 16 februari 1799 gereed om overgemaakt te worden aan de Minister van Justitie. Het is niet bekend of dit ook daadwerkelijk gebeurde.

- Enkele dagen nadat de vrederechter het onderzoek naar de paniekzaaiers van Maaseik heeft afgesloten werd er op 6 maart 1799 een aanslag gepleegd op commissaris Dodé. Hij werd door zes kogels dodelijk getroffen in de onderbuik. De centrale administratie in

Maastricht kondigde in Thorn de staat van beleg af. Het gerecht verdacht zowat iedereen, omdat Dodé door zijn cassante optreden veel vijanden had gemaakt. Op 20 maart 1799 werd de staat van beleg opgeheven. De dader werd niet gevonden.

Literatuur

M. BUSSELS, *Over de conscriptie tijdens het Frans Bewind*. In: *Het Oude Land van Loon*, jg.13, 1958, pp.247 - 261

M. COLSON, *Republikeinse feestroes en Boerenkrijgonrust in het kanton Maaseik ten jare 1798*. In: *Het Oude Land van Loon*, jg.9, 1954, pp.41 - 48

IDEM, *De rapporten van de kantoncommissarissen, 1797 - 1800*. Maaseik - Hasselt, 1969

J. GRAUWELS, *Een nasleep van de Boerenkrijg in Maaseik*. In: *Limburg*, jg.38, 1959, pp.53 - 57 en 81 - 85

R. JANSSEN, *Maaseik 1780 - 1870*. In: *Maaseiker Documentatie*, afl.3, 1984

IDEM, *De kroniek van Caris, 1783 - 1847*. Hasselt, Provinciebestuur, 1986

L. ROPPE, *Paniek in Maaseik, Weert en Roermond in 1798*. In: *De Maasgouw*, jg.73, 1954, kol.97 - 106

L. ROPPE & G.W.A. PANHUYSEN & E.M. NUYENS, *De decadaire, resp. maandelijksse rapporten van de commissarissen van het Directoire Exécutif in het Departement van de Nedermaas, 1797 - 1800*. Maastricht, 1956

Th. VANDEBEEK & J. GRAUWELS, *De Boerenkrijg in het Departement van de Nedermaas*. Hasselt, 1961

Generaal Jardon, die zich bijzonder heeft onderscheiden bij de vernietiging van het boerenleger bij Hasselt. Hij werd geboren te Verviers op 3.2.1768 en sneuvelde tijdens de Portugese veldtocht in 1809. Naar een oude gravure, Provinciale Bibliotheek, Hasselt (foto Archief)

In "Vlaamse Stam" jg. 33 nr. 5, mei 1997, blz. 221-222 stelde Prof. Dr. C.B.A.J. Puylaert uit Bosch en Duin (Ned.) volgende vragen i.v.m. de familie Van Dam:

"Op 14-5-1807 huwt te Breda Petrus Maximilianus Van Dam met Antonia Josepha Kerstens. Hij is geboren in Maaseyck 3-8-1780 uit Henricus Franciscus Van Dam en Jacoba Henriette Borret. Hij wordt Ontvanger der Belastingen en Maire te Oudenbosch, en zijn kinderen worden Nederlander. Zijn ouders, die in Maaseyck wonen, en daar ook 4 kinderen krijgen zijn ook in Nederland getrouwd, nl. in Bergen op Zoom, en de echtgenote is ook uit een Nederlandse familie. De vader Henricus is praetor, of scoltus van de hoge justitie in Dilsen, en in de doopboeken wordt hij Dominus genoemd, en zijn vrouw Domicella. De peetouders komen ook uit de lokale elite met namen als De Verschuyt, Schoonbrood, (de vorige schout) en Valckenborg. Ondanks de 2 huwelijken in Nederland en de Nederlandse functies is de Belgische origine duidelijk. Vermoedelijk is Henricus' vader, Dominus Henricus Carolus Van Dam, gehuwd met Domicella Maria Catharina Rey(n)ders, ook uit Maaseyck. Daar kom ik echter niet verder, en mijn vraag is of iemand meer weet over de voorouders Van Dam en Reynders. En of iemand zou kunnen verklaren dat een Belg in die tijd, waarin katholieken geweerd werden, een staatsfunctie in Nederland heeft. Ten slotte nog een andere vraag: de moeder van het meisje Borret heet Van Mattemburch, en de moeder daarvan Margaretha Vervloet - op haar huwelijksakte genoemd: jongedochter "ex Londen" en dat is alles wat wij daarover weten. Het zou heel goed Belgisch kunnen zijn."

Wij maakten de vraagsteller attent op de familiewapens van Dam in een glasraam

De wapens van Dam in de kerk te Aldeneik

M. Hendrickx 165

van de St.-Annakerk te Aldeneik en verwezen naar de stamboom van Dam, gepubliceerd in "Limburgs tijdschrift voor genealogie", 15, 1987, onder de rubriek: G. Roermondse families, 4, blz. 87-72 en 87-73.

Als stamvader is daar vermeld: Hendrik ten Dam (later van Dam), geboren te Cruchten en begraven 21-6-1671 te Swalmen. Via zijn achterkleinzoon Henricus Carolus kwam een tak van de familie tijdelijk in Maaseik terecht.(1) We ontlenen volgend fragment aan bovengenoemde stamboom:

"Henricus Carolus van Dam, ged. 9-10-1730 te Roermond, overl. 29-4-1758 te Maaseik, tr. 13-9-1754 te Beegden met Maria Catharina Reynders, ged. 27-8-1729 te Maaseik, overl. 27-2-1778 te Weert, dr. van Gerardus en Anna Gertrudis Valkenborgh.

I. Henricus Franciscus, volgt.
II. Joanna Gertrudis, ged. 12-4-1757 te Maaseik, overl. 2-8-1793 te Roermond, tr. 14-11-1780 te Weert met Guilielmus Jacobus Josephus Simon, ged. 9-11-1746 te Vlodrop, overl.25-8-1825 te Roermond en begraven te Vlodrop, zn.

van Benedictus Carolus Josephus en Maria Emanuella Geeten.(2) Henricus Franciscus van Dam, ged. 22-8-1755 te Maaseik, overl. 29-7-1807 te Weert, scholtis te Dilsen en Rotem in 1781 en 1793, tr. te Bergen op Zoom met Jacoba Henrica Borret, overl. 29-5-1817 te Weert, dr. van Johan en Elisabeth van Mattenbergh.

1. Petus Maximilianus, ged. 3-10-1780 te Maaseik, overl. 9-10-1846 te Oudenbosch, burgemeester te Oudenbosch 1810-1813, gemeente-ontvanger der rijksbelastingen, tr. Antonia Josepha Kerstens, waarvan nakomelingen.

2. Elisabeth Joanna Catharina, ged. 6-12-1781 te Maaseik.

166

3. Henrietta Catharina, ged. 27-6-1784 te Beegden, overl. 19-4-1852 te Beegden, tr. Josephus Cornelis, ged. 14-10-1780 te Thorn, overl. 27-12-1851 te Beegden, notaris, zn. van Aegidius Wilhelmus en Anna Maria Nauwen. (3,4,5)

4. Philippus Franciscus, ged. 1-11-1786 te Maaseik, in 1830 fabrikant te Tilburg, in 1849 rentenier aldaar.

5. Joannes Carolus, ged. 23-8-1789 te Maaseik, in 1830 fabrikant te Tilburg, in 1849 rentenier aldaar.

6. Henricus Franciscus, ged. 12-9-1792 te Beegden."

(Voetnota's 2-3-4-5 werden door schrijver bijgevoegd).

Keren we nu terug naar de wapens te Aldeneik.

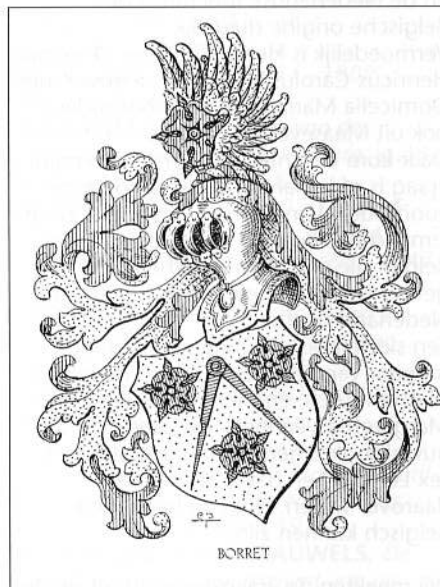
In een van de 14 glasramen, die in de zijbeuken de kruisweg voorstellen, staan onder twee familiewapens de namen van de schenkers: Philippus Franciscus van Dam en Joannes Carolus van Dam. R. Janssen beschrijft de wapens als volgt: (6)

Het eerste: " wordt overschaduw door een tornooihelm met gouden halsplaat en een wapenmantel. Daar onder ziet men een eenvoudig keperschild van zilver, met daarop de roos." en het tweede: " wordt eveneens door

tornooihelm en wapenmantel omgeven. Het schild is doorsneden. Het schildhoofd van goud is op zijn beurt kepersgewijs doorsneden. De schildvoet in sabel bevat een renaissance lelie."

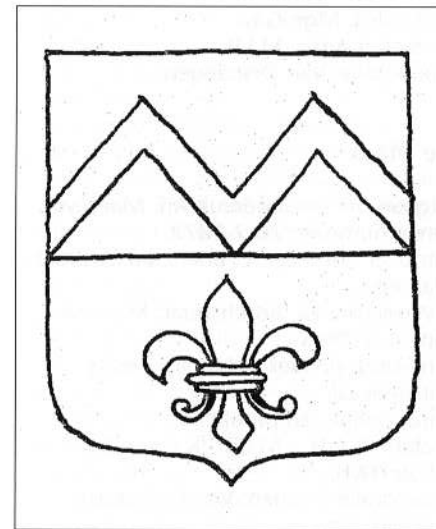
Deze twee verschillende wapens van de gebroeders hebben ons altijd geïntrigeerd. Wij stelden dan ook de vraag of de broeders een verschillend wapen aannamen of misschien de wapens van hun ouders gebruikten. Na verder onderzoek deelde Prof. Puylaert ons mee dat de broeders van Dam te Aldeneik gebruik maakten van de wapens van hun grootouders aan moederskant nl. Johan M. Borret (27-6-1727 en Elisabeth van Mattenbergh (11-4-1725 + Oudenbosch 22-8-1801 en die op 20-4-1747 te Dordrecht huwden.

De familie Borret voerde als wapen: (7) In goud een blauwe geopende passer (dus geen keper) de punten omlaag, vergezeld van drie rode, groen gepunte en goud geknopte rozen. Dekkleden: goud en rood. Helmteken: een roos van het schild tussen een gouden vlucht.

Borret

De familie van Mattenbergh voerde als wapen:

van Mattemburch

Doorsneden, I in zilver een rode hoekige dwarsbalk, II in zwart een zilveren lelie.

Hiermee blijkt dus duidelijk dat de zogenoemde wapens "van Dam" in de kerk van Aldeneik voortaan de wapens Borret - van Mattenbergh moeten genoemd worden, ondanks de namen eronder. Waarschijnlijk bezat de familie van Dam geen eigen wapen.

Nota's.

- (1) In de nota's van Kruisheer S.Drost troffen we ook gegevens aan betreffende andere van Dams. We vonden echter geen verband met de Roermondse van Dams; ook niet via peters of meters. T.t.v.inlichting vermelden we in het kort wat eerw. heer Drost in de Maaseiker registers vond:
- Joannus van Dam, magister X Helena NN.
Kinderen: Maria Margarita (9-10-1629 Catharina (18-9-1631
- Jacobus van Damme X Barbara Maes.
Kinderen:
Jacobus Joseph (26-1-1703
Gertrudis Catharina (20-6-1705
Elisabeth Francisca (7-1-1708
Georgius (10-7-1710
Maria (11-8-1713
Laurentius (13-5-1716
Johanna Catharina (9-8-1718
Laurentius (2-1-1721
Theodorus Jos. (24-2-1722
Andreas Theodatus (10-9-1724
- Elisabeth Francisca van Damme X 11-5-1732
Andreas Leurs.
- Johanna Catharina van Dam X 14-11-1744
Hubertus Jeuckens.
- Johanna Catharina van Damm X 22-6-1753 Johan Math. Bongaerts.
- (2) Zie over Simon de Vlodrop: E.M.A.H. Delhougne, De leden van de Roermondse Rechtbank 1800-1964. In : De Limburgse Leeuw 12 jg nr. 1-2- 1964 blz. 1-76.(blz. 31-32)
- (3) Zie over de grafsteen van J. Cornelis: J.Belonje, Genealogische en Heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der Provincie Limburg. Maastricht, 1961 blz. 25-26.
- (4) Zie over Charl. L.J. Cornelis een zoon van dit echtpaar: E.M.A.H. Delhougne. op. cit. (blz. 51)
- (5) In de uitgebreide stamboom van het geslacht Cornelis(sen) opgesteld door M. Cornelissen uit Rekem, vonden we vermeld dat Maria Aldegonda Cornelis, een zuster van Jozef, gehuwd was met drossard J.M. Clerx, de bekende en beruchte uitroeiër van de bokkenrijders in het ambt Stokkem, die te Overpelt stierf in 1840.
- (6) R. Janssen. De wapens in de glasramen te Aldeneik, zie blz. 58, 8ste glasraam. In: G. Daniëls en W. Sangers en medewerkers. Aldeneik, Architectuur en Historie, Maaseik, 1975.
- (7) J.M. van de Venne, Limburgsche Wapens, Maastricht, 1925 (Borret, blz. 98)

167

Informatie over oude Maaseiker week- en dagbladen

168 Tony van Wijck

Historisch en letterkundig dagregister

Bevattende alle merkwaardigste geschiedenissen en voornaemste nieuwstijdingen van geheel Europa. Vanaf 1 januari 1799: gegevens omtrent de bestaansduur zijn niet voorhanden. De naam van de uitgever is niet bewaard gebleven. Aard: een viertiendaagse brochure van 60 bladzijden, met boekrecensies, mengelwerken, geschiedkundige en wetenschappelijke bijdragen, poëzie en een uitgebreid overzicht van de gebeurtenissen in de wereld. Motto: mobilitate viget. Bibliografie: Leynen - Van Orshaegen. Over de omvang van de verspreiding en de bestaansduur, zijn geen gegevens voorhanden.

Katholiek schoolblad

Verschijnt tweemaal in de maand. Verschenen rond 1880. Uitgever - drukker: J. Leenen, Sint-Truiden. Bestuurder: F.A. Robijns, Maaseik.

Adres: Eyckerstraat 26, Maaseik.
Motto: Vouloir faire de l'instruction sans Dieu, c'est vouloir faire de l'agriculture sans soleil. Mgr. Gay.
Archief: R.A.H. - M.I.P.
Bibliografie: Van Orshaegen.

De Maas

Orgaan der belangen uit Arr. Maeseyck. Eerste nummer: 20-7-1872. Uitgever - drukker: L. Briërs, Boschstraat, Maaseik. J. Vanderdonck, Boschstraat, Maaseik (op 11-4-1885). Strekking: politiek - liberaal - hevig antiklerikaal. Aard: opinie- en partijblad. Archief: R.A.H. - M.I.P. - K.U.L. - S.B.A. - K.B.B. (FM). Bibliografie: Leynen, Van Orshaegen. Wekelijks (za). Liberaal opinieblad: 24-7-1886 p. 2 hoofding. Bladzijde afgestaan aan de liberale Associatie en onder hare verantwoordelijkheid uitgegeven. Zeer goede bron voor het plaatselijk gebeuren, vooral het politieke. Werd het best samengelezen met het Weekblad waarmee het vaak in polemieken is. Aangevuld met algemene hoofdartikelen, binnen- en buitenlands faits-divers, verslagen van Kamer en Senaat, en gemeenteraad, juridische kroniek, politiek overzicht. Vanaf 1877: wekelijks overzicht van de «Bourse de Bruxelles». Praktisch geen sociale of Vlaamse belangstelling. Zeer arm op cultureel vlak.

Maas- en Kempenbode

Nieuws- en aankondigingsblad. Niet meer vermeld op 23-12-1894. Wel weer vermeld op 18-3-1900. Eerste nummer: 21-11-1891. Laatste nummer: 7-11-1936. Versmolt op 14-11-1936 met de «Bilsenaar» tot een nieuw weekblad met

name «Hou Zee». Stichter - eigenaar - uitgever - drukker: P. Van Venckenray-Roex, Maaseik. Aard: opinie- en overwegend informatieblad. Strekking: vlaamsgezind - katholiek - onpartijdig. Na de oorlog werd het geleidelijk een Vlaams nationalistisch weekblad. Archief: R.A.H. - B.v.L. - Boekhandel Van Venckenray; Bosstraat 16, 3680 Maaseik. Bibliografie: Leynen - Coninx WO - Van Orshaegen. Wekelijks (za). Bevatte veel berichten uit de provincie. Onpartijdig: 26-8-1994 p. 2 / Kieskronijk (informatie over lijstopstelling bij zowel de katholieke als liberale partij). Overwegend informatieblad. Het blad verdedigde in de verkiezingen altijd Helleputte's lijst en de kandidaten van katholieke gezindheid. Overigens was het niet politiek standvastig. Het ging meer en meer uitgebreid binnen- en buitenlands nieuws behandelen. De hoofdartikelen waren van allerlei aard. Sociaal gezien nam het blad buiten zijn programmaverklaring geen positie in. Uitgesproken vlaamsgezind. Polemieken met de Eendracht en Weekblad. Het is een interessante nieuwsbron van allerlei aard.

De Maeseyckenaar

Eerste nummer: 25-10-1863. Laatste nummer: 16-3-1872. Uitgever: J. Demarteau, Markt, Maaseik. C. Peustjens, vanaf 1867. Drukker: Titeux, Maaseik. J. Demarteau (vanaf 1863). C. Peustjens (vanaf 1867, 30). L. Briërs (vanaf 1867, 2). Motto: Vrijheid - Godsdienst - Vaderland. Aard: ondanks het feit dat de krant de godsdienst in haar motto draagt is het een liberaal opinie- en partijblad. Archief: R.A.H. Bibliografie: Leynen - Van Orshaegen.

1x per maand. Wekelijks (za) vanaf 2-7-1864. Om de 14 dagen vanaf 28-11-1863. Verdedigt en propagandeert burgemeester Schoolmeesters. Voortdurend in polemieken met de Waarheidsvriend en Maeseycker Weekblad. Vanaf 1871 nam het een duidelijk antisocialistische stelling in. Geeft bijna wekelijks een politiek overzicht van het buitenlandse nieuws, aangevuld met faits-divers uit binnen- en buitenland, annonces, verslagen van Provincie- en Gemeenteraad, van de Kamers en een gerechterlijke kronijk.

De Maeseycker waarheidsvriend

Eerste nummer: 22-7-1863. Laatste nummer: 24-12-1870. Uitgever - drukker: J. Hougaerts, Boschstr., Maaseik. Motto: Vrijheid, Godsdienst, Vaderland. Strekking: katholiek. Archief: R.A.H. Bibliografie: Leynen - Van Orshaegen. 14 daags (za). Wekelijks vanaf 24-11-1866. Oplage: in 1870: 430 abonnementen. Praktisch uitsluitend van belang op politiek gebied. Volledig gericht tegen de politieke liberale meerderheid in de stad en kanton Maaseik en vooral tegen burgemeester Schoolmeesters. Verkeerde voortdurend in polemieken met de Maeseyckenaar en de zonen van Schoolmeesters. De rest is als bladvuulsel te beschouwen. Gaf uitgebreid nieuws met de verkiezingen. Was pausgezind, ultramontaans. Het is een zeer goede bron voor de plaatselijke politieke geschiedenis.

169

Maeseycker Weekblad

Ondertitel: voor stad, kanton en arrondissement. Later voor stad en dorp. Algemeen Nieuws- en Aankondigingsblad.

Het is de opvolger van «De Maeseycker Waarheidsvriend».

Eerste nummer: 1 januari 1871.

Laatst voorhanden zijnde nummer: 25 februari 1939.

Stichter - eigenaar: de leden van het comité van de grondwettelijke conservatieve band van het kanton Maaseik.

Uitgever - drukker: J. Hougaerts, Maaseik.

Snelpers en Steendrukkerij der gebr. Leysens, Hasselt.

Beheer - directie - hoofdredacteur: L. Wakkers.

Strekking: katholiek, conservatief partijblad.

Aard: opinie- en informatieblad.

Motto: Godsdienst, Vaderland, Vrijheid, Koophandel, Nijverheid, Letterkunde.

Archief: P.B.H. - K.U.L.(FH) - K.B.B. - B.v.L. - S.B.A. - R.A.H.

Bibliografie: Leynen, Coninx WO., Van Orshaegen.

Op 28-6-1913: in titel: «het meest verspreidde weekblad van gansch het land».

Wekelijks (zo).

Orgaan van de katholieke bewarende gezindheid. Opgericht om de liberalen en in het bijzonder burgemeester Schoolmeesters te bestrijden. Veel nieuws voor de stad Maaseik. Geeft steeds beknopt arrondissements- en provinciaal nieuws.

Voortdurend in polemieken met de Maeseyckenaar. Bevat verder een behandeling van het buitenlandse nieuws, rechtelijke kroniek, kerkelijk nieuws, landbouwbijdragen, verslagen van de Provinciale Raad en de Kamers. Het eerste nummer bevat een programma-verklaring.

De Nieuwsbode

Proefnummer: 14-12-1889 zeker tot 1899.

Uitgever - drukker: J. Vanderdonck, Maaseik Vanderdonck-Robijns (1893). Aard-strekking: onpartijdig informatieblad.

Archief: R.A.H. - M.I.P. - S.B.A.

Bibliografie: Leynen, Van Orshaegen. Wekelijks (za).

Het blad vermijdt zorgvuldig alle politieke inmenging en wil enkel informatie geven.

Den Waeren Vaderlander

18E (in 1790 verscheen nummer 12).

Motto: veritatem tantum et pacem diligite (Zach VIII).

In de staatsbibliotheek van Antwerpen ingedeeld onder «Maaseik».

Archief: S.B.A.

Wekelijks (do).

Inhoud: letterkundig nieuws en nieuws van de weke: Rusland, Kadix, Rome, Berlijn, Engeland, Frankrijk, Brussel.

Cultuur is datgene waarvan we ons te laat bewust worden dat we het verloren zijn!

- aanvange, st. ww., vóng aan, aangevange =
  - 1) uithalen, uitrichten
Vb. Waat höbste nów weer aangevange?
  - 2) beginnenVb. Mèt dae vent is niks aan te vange.
- apprensie, vr. , geen mv., geen dim. =
  - 1) aanstalten.
Vb. Hae maakde nog gein apprensie óm eivers te goeën.
  - 2) schijn.
Vb. Dao is gein apprensie van. (=het heeft er de schijn niet naar).
> Fr. apparence. (= schijn)
- doeërlaote, st. ww. (loeët doeër, doeërgelaote) =
  - 1) doorlaten (idem als AN)
  - 2) een pak rammel geven.
Vb. Iech höb daen däögeneet ins good doeërgelaote.
- ermeujig, bn., bw. = armoedig.
Vb. Dae is ermeujig gekleid.
- kómvérkel, zn. o, -s, -ke = kaft van een schrijfboek
> Fr. couvercle
- kopbrieëkes, zn. o., geen mv, geen dim. = zware overpeinzing, hoofdbreken, geestelijke inspanning
Vb. Dae wiskunde haet 'm väöl kopbrieëkes gekos.
- kuffele, zw. ww. = plagend minnekozen, stoeien
Vb. Laot miech mèt rös en sjei ówt mèt det kuffele.
- loch, bn, bw, =
  - 1) lucht.
Vb. de loch is blauw.
  - 2) luchtig, zacht.
Mi-jn ei is te loch gekoeëk.
- mismood, zn. m. (geen mv, geen dim) = neerslachtigheid
Vb. De mismood inhöbbe
- pemel, zn. m. (peemele, pemelke) = klein mager iemand.
Vb. 'Ne pemel van e menke.
- póngel, zn. m., (póngele, pungelke)

Diksjenaer van het Mezeikers

Tony Van Wijck 171

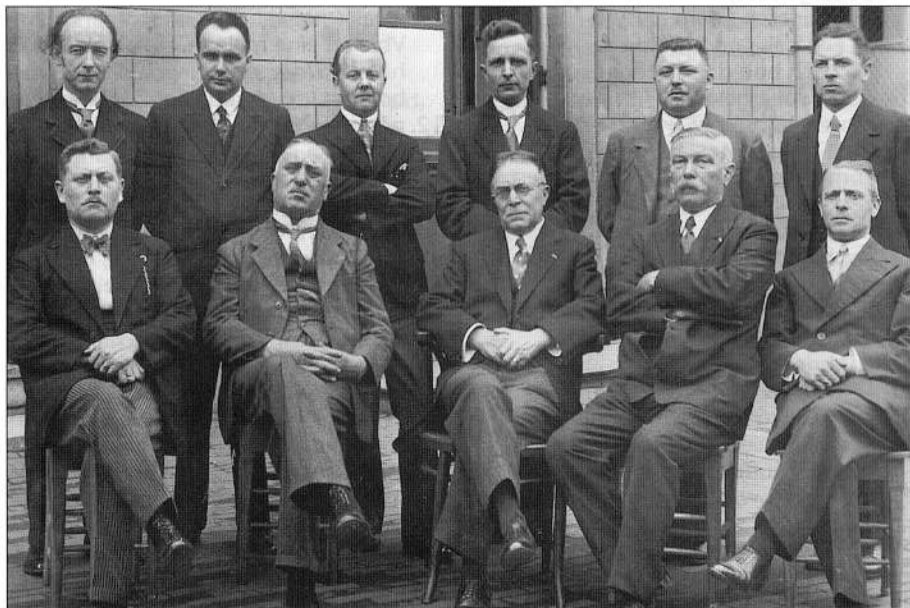
- = zak (met van alles erin).
Vb. van eine roëje maalplak maakde hae zich 'ne póngel, wóe d'r de boëterhamme in dieëg.
- póngele, zw. ww. = een zak dragen.
  - pówjakke, zw. ww. = hard werken, wroeten onder ongunstige omstandigheden.
  - punjer, zn. vr. (-s, -ke) = weegtoestel (spanveer met haak en oog), gebruikt door de reizende kleinhandelaar of voddenkoopman.
  - punjere, zw.ww. = met de punjer wegen, op de hand het gewicht wegen, weger det.
Vb. punjer det kènsj ins.
  - reub, zn. vr. (reube, räöpke) = raap. ss. reubezaod
  - röpsese, zw. ww. = oprispen (ook: 'opröpsele').
Vb. Van unnen mós-te opröpsele.
  - rót, zn. vr. (rótte, rótsje) = spoor van trein of tram.
> Fr. route
  - sjarp, zn. o. (sjarpe, sjerpke) = sjaal.
Vb. Het is väöl te kawt, doog di-j sjarp óm.
  - sjop, zn. vr. (sjoppe, sjöpke) =
    - 1) overdekte al dan niet afgesloten bergruimte.

- Vb. Zèt de fits mer ónger het sjöpke.
2) alleen dim. sjöpke = oude inhoudsmaat, _ liter.
Vb. Gaef ós nog ei sjöpke beer.
21. stoeëtbak, zn. m. (-ke, -bekske) = kruiwagen (zie ook: krówkar).
22. strank, zn. m. (-e, strengske) =

- ruggengraat, ruggenstreng (ook: 'rögkestrank')
Vb. Es iech smörges opstaon höb iech pi-jn aan mi-jne (rögke-)strank.
23. vandoon, bw. = nodig
Vb. Iech höb det neet vandoon.

UIT DE OUDE DOOS

172 Tony Van Wijck

Lerarenkorps Rijksschool Maaseik. Afscheid van directeur Neven op 15 juli 1934.

Zittend vlnr: Mathieu Borgerhoff, Jean Gonnissen, directeur Neven, Mathieu Claessens, François Kleynjans.
Staand: Pierre Brouns, Joseph Peeters, Jozef Vancleef, Jules Jongen, Henri Swartenbroeckx, Albert Claessens.

Abonnementen (of geschenkabonnementen) steeds verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 tnv De Maaseikenaar, Verloren Kost 86, 3680 Maaseik, met vermelding: abonnement of geschenkabonnement voor... (naam + volledig adres).

België: 400 fr.

Overige landen: 500 fr.

Een steunabonnement kan vanaf 1.000 fr. Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan ons redactielid John Golsteyn, Verloren Kost 86, B-3680 Maaseik. Tel 089/565758.

Iedere auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurde artikel. Geen uittreksel, afdruk of overname uit "De Maaseikenaar" mag geschieden zonder bronvermelding.

Teksten voor volgende editie vóór 1 sept. 1998 aan Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, 3680 Maaseik

De redactie

Harry Beenders
Theo Beenders
Jaak Bergers
Martin Boonen
Jan Deckers
John Golsteyn
Herman Hendrix
Tony Van Wijck
Jacqueline Wolfs-Godermans

Medewerkers

M. Daemen
R. Daniëls
J. Dela Haye
M. Hendrickx
P. Henkens
V. Hons
R. Janssen o.s.c.
W. Koenen
S. Maes
S. Swartenbroeckx
K. van Zomeren
H. Verheyen

Verantwoordelijke uitgever:
Tony Van Wijck,
Maastrichtersteenweg 11,
3680 Maaseik